

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE LİSANS DÜZEYİ MÜZİK EĞİTİMİ
VEREN KURUMLARDA TAR ÇALGISININ
TERCİH DURUMUNA YÖNELİK TESPİTLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ünal İMİK

HAZIRLAYAN
Yusuf ALTUN

İKİNCİ DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Sinan HAŞHAŞ

MALATYA 2018

TC
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE LİSANS DÜZEYİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KURUMLARDA
TAR ÇALGISININ TERCİH DURUMUNA YÖNELİK TESPİTLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Yusuf ALTUN

DANIŞMAN

Doç. Dr. Ünal İMİK

İKİNCİ DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Sinan HAŞHAŞ

MALATYA-2018

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE LİSANS DÜZEYİ MÜZİK
EĞİTİMİ VEREN KURUMLARDA TAR
ÇALGISININ TERCİH DURUMUNA
YÖNELİK TESPİTLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ.DR. ÜNAL İMİK

İKİNCİ DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ SİNAN HAŞHAŞ

HAZIRLAYAN

YUSUF ALTUN

Jürimiz.....17.07.2018.....tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans/ doktora tezini (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarakTÜRK MÜZİĞİ...Anabilim, ...TÜRK MÜZİĞİ.... Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı

imzası

1. DOÇ.DR. BARIŞ TOPTAŞ (Jüri başkanı).....
2. DOÇ.DR. ÜNAL İMİK (Danışman).....
3. DR. ÖĞR. ÜYESİ ÜNSAL DENİZ(Üye).....
4.
5.

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Unvan Ad Soyad
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir
- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı sadece İnönü Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir
- ☐ Tezimin/Raporumun..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvurmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

YUSUF ALTUN

.../.../2018

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın oluşumunda bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen ayrıca fikirleriyle bana daima yön veren danışman hocalarım Doç.Dr. Ünal İMİK ve Dr.Öğr. Üyesi Sinan HAŞHAŞ'a, her konuda desteğinden güç aldığım hocam Dr.Öğr. Üyesi Arif ÇERÇİ'ye, müzik eğitimim süresince bana emek veren Gaziantep Üniversitesi Türk Musiki Devlet Konservatuvarındaki değerli Prof.Dr. Ilgar İMAMVERDİYEV ve Prof.Dr. Babek KURBANOV hocalarıma, manevi destekleriyle her zaman yanımda olan ailemin diğer bütün fertlerine teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Tar, Azerbaycan ve İran başta olmak üzere Orta Asya ülkelerinin bir bölümünde, Türkiye’de de özellikle Kars, Ardahan ve Iğdır çevresinde kullanılmakta olan telli ve mızraplı bir halk çalgısıdır. Türkiye’de 1960’lı yıllardan itibaren kullanılmaya başlanan tar çalgısı; TRT, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı Türk halk müziği toplulukları, özel birtakım korolar ve ülkemizdeki profesyonel müzik piyasası içerisinde yerini bulmuştur. Tar, özellikle Azerbaycan’da verilen eğitim ve yapılan çalışmalar sayesinde ileri icra imkânları ile çok geniş ve eşsiz bir repertuvara kavuşmuştur ve tar çalgısının bu konumu dünya genelinde de takdirle karşılanmaktadır. Fakat Türkiye’de tarın icrası bu düzeyde değildir ve tar eğitiminin daha dar kalıplar içinde yürütüldüğü görülmektedir.

Bu çalışma, lisans düzeyinde meslekî müzik eğitimi veren konservatuvarlarda, tar çalgısının öğrenciler tarafından tercih durumunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Tar eğitiminin verildiği lisans düzeyinde müzik eğitimi veren kurumlarda, çalgının ne derece tercih edildiği, tercih edilme ve edilmeme durumları, bunların nedenlerinin belirlenmesi araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

Türkiye’de tar eğitimi verilen kurumlarda, tar çalgısını tercih eden ve etmeyen öğrencilere ulaşılarak görüşmeler yapılmış ve konu ile ilgili anket uygulanmıştır. Tar çalgısının eğitiminin verildiği kurumlarda, çalgıyı tercih eden ve etmeyen öğrencilere iki ayrı anket uygulanmıştır. Tar çalgısını tercih etmeyen öğrencilere, çalgıyı neden tercih etmediklerini belirlemeye yönelik 14 adet kapalı uçlu soru ve 1 adet te açık uçlu sorulmuştur. Tar çalgısını tercih eden öğrencilere ise, çalgıyı tercih etme ve çalgıya yönelmelerinde ki nedenleri belirlemeye yönelik 1 adet açık uçlu soru sorulmuştur.

Anket ve görüşme yoluyla elde edilen bulgular, tar çalgısının diğer halk çalgılarına oranla daha az tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Bu durumun başlıca nedenlerinin çalgının daha önce tanınmaması ve özellikle tanıtılmaması, Türkiye’de kullanım sahasının sınırlı olması ve sınırlandırılması, çalgıyı icra edenlerin iş istihdamı konusunda problem yaşamaları, ülkemizde tar eğitiminin yaygın olmaması ve yine yeterli

sayıda tar eğitimcisinin olmaması, çalgıyı Türkiye’de temin etmenin, bakım ve onarım imkânlarının güç olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tar, Türk Halk Müziği, Tar Eğitimi, Türk Halk Müziği Çalgıları

ABSTRACT

Tar is a plucked string folk instrument which is shared by many cultures mainly Azerbaijan, Iran and in a part of the Central Asian countries. In Turkey, tar is especially known around the region of Kars, Ardahan, and Iğdır. Tar instrument has found a place on The Turkish Radio and Television Corporation (TRT), in the Turkish folk music ensembles of Culture and Tourism Ministry of Turkey and in the professional music market of Turkey, and several special choirs, since the 1960s. Tar has reached a very wide and unique repertoire with advanced execution possibilities especially with the training and works that are provided, in Azerbaijan and this situation is appreciated worldwide. Nevertheless, the execution of the instrument Turkey is not at this level and it is observed that the education of the tar instrument has been provided in a narrower range.

This study aims to determine the preference status of the tar instrument in conservatoires that teach vocational music at the undergraduate level. The study examines to what extent the instrument is preferred, the situations of preference, and the determination of the causes of these situations, in conservatoires that teach vocational music at the undergraduate level. For the study, questionnaires were conducted with the students in the institutions that provide tar education in Turkey. Two types of questionnaires were applied based on their preference of learning tar instrument. The questionnaire for the students prefer tar, includes 1 open-ended question to determine the reason for their tendency and preference and the questionnaire for the students that do not prefer the instrument, the questionnaire includes 14 closed-ended and 1 open-ended questions, which aim to determine the reasons for not preferring tar instrument.

The findings obtained by the questionnaires show that tar is less preferred comparing to the other folk instruments. The main reasons for this situation are; the instrument was not known, and especially was not introduced in the early years, the limited scope of use of the instrument, and the unemployment problems that the tar players face, limited number of trainers for the education of the instrument, and the difficulties of facilities of obtaining, and maintaining and repairing of the instrument in Turkey.

Key Words: Tar, Turkish Folk Music, Tar Education, Turkish Folk Music Instruments

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	ii
BİLDİRİM.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZİM VE ÇİZELGELER ÇETVELİ.....	xii
KISALTILAR	xiv
BÖLÜM I.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Türk Müziği.....	3
1.3. Türk Halk Müziği	5
1.4. Türk Halk Müziği Çalgıları	9
1.5. Tar	13
1.5.1. Tar Çalgısının Tarihçesi.....	13
1.5.2. Azerbaycan’da Tarın Yeri	18
1.5.3. Türkiye’de Tarın Yeri.....	19
1.5.4. Türkiye’de Tar Eğitimi	21
1.6. PROBLEM DURUMU	23
1.7. PROBLEM CÜMLESİ.....	23
1.8. ALT PROBLEMLER.....	23
1.9. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	24
1.10. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	24
1.11. SAYIL TILAR.....	24
1.12. LİTERATÜR TARAMA.....	25
BÖLÜM II	27
2. YÖNTEM	27
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	27
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	27
2.3. SINIRLILIKLAR	27
2.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	28

2.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	28
BÖLÜM III.....	29
3. BULGULAR VE YORUM.....	29
3.1. Demografik Bulgu ve Yorumlar	29
3.2. Tar Çalgısının Bireysel Çalgı Olarak Tercih Edilmemesine Yönelik Bulgu ve Yorumlar	31
3.3. Tar Çalgısının Bireysel Çalgı Olarak Tercih Edilmesine Yönelik Bulgu ve Yorumlar	41
BÖLÜM IV	43
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	43
4.1. SONUÇLAR	43
4.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	43
4.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	43
4.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	44
4.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	44
4.1.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	45
4.1.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	45
4.1.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	45
4.1.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	46
4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	46
4.1.10. Onuncu Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	47
4.1.11. On Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	47
4.1.12. On İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	47
4.1.13. On Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	48
4.1.14. On Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	48
4.2. ÖNERİLER	49
4.2.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Öneriler.....	49
4.2.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Öneriler.....	49
4.2.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Öneriler	49

4.2.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Öneriler	50
4.2.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Öneriler	50
4.2.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Öneriler	51
4.2.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Öneriler	51
4.2.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Öneriler	51
4.2.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Öneriler	51
4.2.10. Onuncu Alt Probleme Yönelik Öneriler	52
4.2.11. On Birinci Alt Probleme Yönelik Öneriler	52
4.2.12. On İkinci Alt Probleme Yönelik Öneriler	52
4.2.13. On Üçüncü Alt Probleme Yönelik Öneriler	53
4.2.14. On Dördüncü Alt Probleme Yönelik Öneriler	53
EKLER	54
KAYNAKÇA	57

ÇİZİM VE ÇİZELGELER ÇETVELİ

Resim 1 Tar çalgısına bir örnek.....	14
Resim 2 Tar çalgısına başka bir örnek.....	15
Resim 3 Mirza Sadık Esdeoğlu (Sadıkcı)	17
Resim 4 Meşedi Cemil EMİROV	20
Tablo 1: Cinsiyete göre dağılım.....	29
Tablo 2: Yaşa göre dağılım.....	29
Tablo 3: Sınıfa göre dağılım	30
Tablo 4: Çalgıya göre dağılım	30
Tablo 5: Kuruma göre dağılım.....	31
Tablo 6: Tar çalgısını tercih etmemenizde “çalgıyı daha önce tanıma fırsatınızın olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	31
Tablo 7: Tar çalgısını tercih etmemenizde “iş olanağının kısıtlı olması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	32
Tablo 8: Tar çalgısını tercih etmemenizde “yaşadığınız yörenin çalgısı olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	33
Tablo 9: Tar çalgısını tercih etmemenizde “çalgının Türkiye’ye ve Türk kültürüne ait olmadığını düşündüğünüz ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	33
Tablo 10: Tar çalgısını tercih etmemenizde “çalgının Türkiye’deki kullanım sahası sınırlı olması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	34
Tablo 11: Tar çalgısını tercih etmemenizde “çalgının Türkiye’de hangi müzik türlerine eşlik edebileceği konusunda bilginizin olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	35
Tablo 12: Tar çalgısını tercih etmemenizde “Tar eğitimi verecek yeterli sayıda eğitici olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	35
Tablo 13: Tar çalgısını tercih etmemenizde “Türkiye’deki tar eğitiminin yaygınlık ve nitelik bakımından yeterli olmadığını düşünmeniz ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	36

Tablo 14: Tar algısını tercih etmemenizde “ Türkiye’deki makamsal müziğe adaptasyon konusunda problem yaşamanız (akort sistemi, anahtar ve perdelerdeki farklılıklar) ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	37
Tablo 15: Tar algısını tercih etmemenizde “tar çalgısının otantik icrasının; yani Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği yeterli sayıda platform olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	37
Tablo 16: Tar algısını tercih etmemenizde “tar icrasında, çalgının fiziksel özellikleri nedeniyle güçlükler yaşamanız ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	38
Tablo 17: Tar algısını tercih etmemenizde “algıyı Türkiye şartlarında temin etmeniz için güç olması (Türkiye’de satışının çok az olması) ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	39
Tablo 18: Tar algısını tercih etmemenizde “ algının bakım ve onarım imkânları kısıtlı olması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	39
Tablo 19: Tar algısını tercih etmemenizde “diğer halk çalgılarına göre daha pahalı olması (Türkiye’de fiyatının yüksek olması) ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular	40

KISALTILAR

ABD : Anabilim Dalı

Doç. : Doçent

Prof. : Profesör

GSF : Güzel Sanatlar Fakültesi

GSTF: Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi

TRT : Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

THM: Türk Halk Müziği

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

yy : Yüzyıl

vb. : Ve Benzeri

vs. : Vesaire

f : Frekans

% : Yüzde

BÖLÜM I

1.1. Giriş

Sanatın temelinde yer alan güzellik ve estetik kavramları herkesçe kabul görmüş tanımları olan kavramlar değildir. Bu kavramlar öznel nitelik gösteren yani kişiden kişiye değişiklik gösteren kavramlardır. Bir sanat dalı olan müziğin temelinde de estetik yer almaktadır ve bu nedenle tek bir tanımı ya da açıklaması mevcut değildir. Alan yazın incelendiğinde müziğe ilişkin yapılmış farklı tanımlamalar ve açıklamalarla karşılaşılmaktadır.

Say (1997) müziği insanın sesleri bir anlatım biçimine dönüştürerek, seslerden oluşturduğu anlatım sanatı olarak tanımlamaktadır. Bu anlatım sanatı ses ve onun insan tarafından değerlendirilmesi sonucunda, seslerin insanın amacına uygun olarak kullanılmasıyla sonuçlanmakta ve müzik meydana gelmektedir (Say, 1997: 17).

Uçan (1996) müzik tanımında estetik kavramını öncelemektedir. Uçan’a göre müzik, “Belli bir amaç ve yöntemle, belli bir güzellik anlayışına göre işlenerek birleştirilmiş seslerden oluşan estetik bir bütündür.” (1996, 16).

Müziğin en ilkel toplumlarda bile var olduğuna bilinmektedir. Müzik genel anlamda güzel sanatların en önemli ve güçlü dallarından biri olarak görülmüştür. Öztuna’ya göre müzik temelini seslerin oluşturduğu bir sanattır (Öztuna, 1974: 42).

İnsanın doğadan almış olduğunu ve kendi bilinciyle düzelterek oluşturmuş olduğu düzenlenmiş sesler olarak müziği tanımlanabilmektedir. Müziği sanatlar içinde en soyut olarak ifade edilmekte ve sınıflarüstü olarak nitelendirilmektedir (Kaygısız, 2017: 35).

Müziğe ilişkin açıklamalarda, müziğin hem sanat hem de bilim boyutuna değinilerek, bu özellikleri itibarıyla müziğin insanın duygu ve akıl dünyasına eşgüdümlü olarak seslenmesi gerektiği ifade edilmektedir (Károlyi, 2007: 7).

Özbek (2014) ise müziği millî kültür hazinesinin bir parçası olarak görmekte, diğer kültür unsurlarından çeşitliliği ve yaygınlığı düşünüldüğünde daha önemli olduğunu belirtmektedir (2014: 984).

Özkan en ilkel toplumların dahi dilden önce musiki yoluyla iletişim kurduklarını ifade etmektedir. Ritim, raks ve musikinin dini ayin ve ritüellerin esasını teşkil ettiğini söylemektedir. Özellikle ilkel çağlarda insanoğlunun akıl ve bilim yoluyla açıklayamadığı olayları olağanüstü bir güce atfederek, ona tapınarak sığındığını ifade etmektedir. Dolayısıyla ritim, raks ve musikinin geçmişten günümüze bütün toplumlar üzerinde etkili olduğunu ve sanatın ilk tohumlarını teşkil ettiğini belirtmiştir (Özkan, 1984: 21).

Özgür ve Aydoğan müziğe ilişkin bireysel, toplumsal ve sektörel bir bakış açısına sahiptir. Müziğin bireyin iç dünyasını zenginleştirmesi, insanlar arasında kaynaştırıcı bir role sahip olması, geçmişten günümüze müziksel birikimi aktarması ve ekonomik boyutuyla da iş dünyasının önemli bir parçası olması bu bakış açısının gerekçesi olarak görülebilir (Özgür ve Aydoğan, 2004: 2).

Michels ve Vogel müzik sözcüğünün kökeninin Yunanca “musiké” sözcüğüne dayandığını; şiir, müzik ve dans gibi güzel sanat dallarını da kapsayan bir sözcük olduğunu ifade etmektedir. Bu sözcük daha sonra yalnızca “ses sanatı” anlamında kullanılmıştır. Müzik hem dans, dil gibi öğelerle ilişkilendirilmiş hem de salt müzik olarak ele alınmıştır (Michels, Vogel, 2015: 11).

Genel anlamda müziğin, matematik, fizik, psikoloji, sosyoloji, birçok bilim dalları ile yakın ilişki içerisinde olduğunu, ayrıca din, dil, ırk, renk, cinsiyet ve sınıf ayrımı yapmaksızın bütün insanlığa hitap eden bir sanat ve bilim dalıdır (İmîk, 2011: 6).

Müzik üzerine söz söyleyenlerin tanım ve açıklamalarından hareketle müziğe ilişkin şu özellikleri ifade etmek mümkündür:

1. Müzik sesleri dönüştüren bir anlatım sanatıdır.
2. Seslerin dönüştürülmesi belli bir estetik algıya göredir.
3. Müzik çeşitliliği ve yaygınlığı itibari ile güzel sanatların en önemlilerinden biridir.

4. Müzik hem bir sanatın hem de bir bilimin adıdır.
5. Müzik milli kültürün en önemli unsurlarından biridir.
6. Müzik bireysel toplumsal ve kültürel boyutları olan bir sanattır.
7. Müzik dil gibi en eski iletişim araçlarından biridir.
8. Müzik edebiyat, şiir, dans gibi birçok güzel sanata bünyesinde yer veren bütüncül bir sanattır.

Müziğin belirlenen özellikleri ve işlevleri dikkate alındığında Türk müziğinin sadece ulusal anlamda değil, evrensel olarak da seçkin bir yere sahip olduğu görülmektedir.

1.2. Türk Müziği

Yeryüzünde farklı coğrafyalarda, farklı kültürleri yaşayan toplumların kendilerine ait müzikleri de mevcuttur. Türk milletinin kültürüyle harmanlanmış Türk Müziği bu farklı müzik türleri içinde seçkin bir yere sahiptir. Gerek Türklerin millet olarak geniş bir coğrafyaya yayılmış olması gerekse Türk müziğinin kendi iç dinamiğinden kaynaklı özellikleri Türk müziğini yeryüzünde adından sıkça söz ettiren bir müzik türü durumuna gelmesinde etkili olmuştur.

Özkan Türk müziğinin dünya müzikleri arasındaki seçkin yerini şu şekilde ifade etmektedir: “Türk mûsikisi, yüksek ve soylu bir milletin yarattığı kanun ve kurallara bağlı, bilimsel ve sanatsal mükemmelliğe erişmiş, çağdaş, soylu ve yüksek bir musikidir” (1984, 31). Özkan’a göre Türk müziği tek sesli müzikler arasında en yaygın olanıdır ve başta gelmektedir. Türkler tarih boyunca kendi müziklerini sürekli olarak geliştirmiş, tabiatın ve bilimin sunduğu olanaklardan yararlanarak sistemleştirmişlerdir. İnsanın duygu ve hayal dünyası düşünüldüğünde; Türk müziği sahip olduğu makam, usûl ve ses sisteminin zenginliği sayesinde bireyin duygu ve hayal dünyasını etkili olarak ifade edebileceği her türlü imkânı sunmaktadır (Özkan; 1984: 31).

Yeryüzündeki en kadim milletlerden birinin Türk milleti olduğu konusunda tarihçiler hem fıkirdir. Türk milleti gibi Türk müziği de oldukça derin ve köklü bir geçmişe sahiptir. Milattan önce atlı göçebe bir kültüre sahip Türkler ve bu kültürün şekillendirdiği Türk müziği, Türklerin önce yerleşik yaşama geçmeleri ardından da İslamiyet’i

benimsemeleriyle ve diğer kültürlerle etkileşme yoluyla gelişip zenginleşerek Türk İslam medeniyeti içinde yüksek bir müzik kültürü kimliğine kavuşmuştur. Türk tarihi incelendiğinde Türklerin askeri, dini, ekonomik, siyasi, coğrafi, toplumsal olarak sürekli bir değişim ve dönüşüme uğradıkları görülmektedir. Bu söz edilen alanlarda böylesine büyük ve hızlı bir değişim yaşanırken; Türk müziğinin ses sistemi, makam ve usûl esasları bakımından kendisini bir şekilde koruduğu görülmektedir. Dünya müzikleri içinde özünü ve kimliğini bu şekilde korumuş müzik oldukça sınırlıdır. Ses sistemi dikkate alındığında Türk müziğinin oktavı 17'den gezgin perdeler sayesinde 29 bölmeye ayırabilen bir yeteneğe sahip olduğu; transpozisyon imkanları bakımından ise 53 aralığa kadar yükseltilebilen özgün bir ses sistemine sahip olduğu görülmektedir. Yakma ve yapma müziklerinin yanı sıra, düz ve aksak usulleriyle Türk müziği dünyadaki müzikler içinde zengin bir mirasın varisidir. Asırlar boyu tarih sahnesinde kültürüyle var olan ve sonsuz dek var olacak Türk milletinin sevinçlerini, kederlerini, coşkularını, geleneklerini, görenek, örf ve adetlerini ezgiler yoluyla müziğiyle anlatmıştır. Türk müziği nasıl geçmişle bugün arasındaki en güçlü bağlardan biriye gelecekte de günümüzle bağ kuracak olan eşsiz bir kültür hazinesidir (Yener, 2014: 11).

Türk müziğine ilişkin sınıflamalar ve adlandırmalar yapılmasında çeşitli hususlar etkili olmuştur. Türkiye'nin Doğu ve Batı uygarlığı arasında bir geçiş bölgesinde olması, kültürü ve dolayısıyla müziği de etkilemiştir. Önceleri, bilimsel olarak tek sesli nitelik taşıyan "Geleneksel Türk Müziği" ve çok sesli nitelik taşıyan "Çağdaş Türk Müziği" olarak bir adlandırma yapılmıştır. Fakat bu tasnif ve adlandırma gerek kültür gerekse çağdaşlık kavramlarının ince ayırım ve ilişkilerini göz ardı eden bir yaklaşımla ortaya konmuştur (Uçan, 2005: 15). Bu hususların dikkate alınarak yapıldığı bir tasnif ve adlandırmayı Uçan şu şekilde yapmaktadır:

"Temel" Müzik Kültürü, Elementer Müzik Kültürü

"Geleneksel" Türk Halk Müziği Kültürü,

"Geleneksel" Türk Sanat Müziği Kültürü,

"Çağcıl" Türk Sanat Müziği Kültürü,

"Popüler" (Kitlese/Yıgınsal) Müzik Kültürü = Çağcıl Halk Müziği Kültürü,

"Öncü" Müzik Kültürü = "Modernardı" ("Postmodern") Müzik Kültürü. (Uçan, 2005, 16).

"Türkiye'de müzik türleri şöyle sıralanabilir:

1.Geleneksel Müzik:

A. Kırsal kökenli niteliğiyle; halk müziği

B. Kentsel kökenli niteliğiyle; geleneksel sanat müziği

C. Askeri kökenli niteliğiyle; mehteran müziği

2.Uluslararası Sanat Müziği: Avrupa kökenli olan bu müzik türü, 19. Yüzyıldan başlayarak, beş kıtaya yayıldığı için "uluslararası" nitelik kazanmıştır ve şu adlar altında da tanımlanmaktadır: "Batı müziği", "klasik müzik", "evrensel müzik" vb.

3.Popüler Müzik: Genelde "eğlence müziği" eğilimi de taşıyan bu yaygın tür, Türkiye'de "batılı", "geleneksel" ve benzeri etkiler taşımıştır. Günümüzde bu etkiler çeşitlenerek popüler müziği oluşturmaktadır. Bu nedenle çok sayıda çeşit ve alt çeşit basamaklarıyla karşılaşılması doğaldır." (Yalman,2017, 121-122).

1.3. Türk Halk Müziği

İlgili alan yazında Türk halk müziğine ilişkin farklı tanımlar yer almaktadır.

Türk halk müziği ürünlerini, anonim halk müziği ve âşık müziği olarak iki ana bölüm altında sınıflandıran Büyükyıldız halk müziğini şu şekilde tanımlamıştır; "halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, halk sanatçıları tarafından yaratılmış, değişimler ve yoğrulmalarla dilden dile, telden tele, kulaktan kulağa yayılarak geçmişten günümüze ulaşmış geleneksel müziktir" (2015, 157).

Bunlardan Emnalar Türk Halk Müziğini şu şekilde açıklamaktadır: “Halkın ya da sanatçıların çeşitli olaylar karşısındaki etkileniş ve duygulanımlarının ezgiyle anlatımı olarak kısaca tanımlayabileceğimiz Geleneksel Türk Halk Müziği: Kendine özgü çalgıları, çalış ve söyleyiş tavırları, türleri, biçimleri ve geniş dağarıyla ulusal nitelikleri bünyesinde taşıyan, halk biliminin diğer dallarıyla iç içe oluşan, yöresel müziklerin birleşimiyle ortaya çıkan bir müzik çeşididir” (1998, 27).

Öztuna ise, “Halk musikisi, klasik musiki yahut sanat musikisi dışında kalan, halk dehasının umumi müşterek mahsulü olan ve bestekârları meçhul bulunan musiki. Basit, sade, sanat tekellüflerinden uzak, yüksek bilgi ve teknik hususiyetlerle ilgisiz bir san’attır. Klasik musiki şekil, üslup ve hususiyetlerinden mahrum olmaklar beraber, yer yer fevkalade güzellikte mahsuller veren bir musiki dalıdır” (1969, 246) şeklinde açıklamaktadır.

Turhan, Türk Halk Musikisinin Türklerin kültür musikisi olduğunu belirtmekte, halkın çoğunluğunun kabul ettiği, yaygın bir musiki olduğunu söylemektedir. Turhan’a göre Türk halk musikisini halkın estetik anlayışı meydana getirmiştir (1992: 13).

Özbek de estetik ve yaygınlık kavramlarında açıklamasında yer vermiştir. “Halk müziğini halkın estetik eğilimini yansıtan, bir yandan halkın yarattığı, öte yandan sevdiği ve benimsediği, çoğunlukla dinlediği müzik” (Özbek, 2014, 986) olarak halk müziğini tanımlamaktadır.

Yapılan tanım ve açıklamalar incelendiğinde, Türk halk müziğinin özelliklerine atıf yapılmadan bu müziği tanımlamanın ve açıklamanın mümkün olmadığı görülmektedir. Çünkü genel olarak müziğe ilişkin tanım ve açıklamaları içeren kavram, taşıdığı özellikler itibarıyla diğer müzik türlerinden ayrılmaktadır. Türk halk müziğini diğer türlerden ayıran özellikler araştırmacılar tarafından ilgili alan yazında belirtilmektedir.

Bu özelliklerden ilki Türk halk müziğinin en kadim Türk müziği oluşudur. Türk tarihiyle yaşıt olan Türk halk müziği, Türklerin ana yurdu olan Orta Asya’dan Türklerle birlikte farklı coğrafyalara yayılmıştır. Bunun sonucunda kültürel etkileşim yoluyla çeşitli ülkelerin müziklerini etkilemiştir. Tarihin bilinen dönemlerinde farklı medeniyetleri barındırmış olan Anadolu’ya Türkler müziklerini de getirmişler ve bu uygarlıkların

etkisiyle bir sentez oluşturmışlardır. Bu sentez günümüz Türk halk müziğini meydana getirmiştir (Emnalar, 1998: 29). “Türk Halk Musikisi, en geniş mana ve mefhumuyla, denilebilir ki, dünyanın en geniş sahalarına yayılmış en eski, en fazla tesirli olmuş bir halk sanatıdır” (Öztuna, 1969, 246).

Türk halk müziğinin toplumsal yaşantının ürünü olan, anonim bir müzik olmasını Özalp, şu şekilde ifade etmektedir: “Türk halk müziğinin en belirgin özelliği eserlerin bestekârlarının bilinmemesidir. Yetenekli kişi ya da kişilerin benliğinden doğan bu eserler kendi çevresinde çalınıp söylenir, estetik ölçülere uyuyorsa yani diğer kişilerin zevkini okşuyor, dinleyenlerde iyi bir izlenim bırakıyorsa kalıcı bir özellik taşır. Zamanla yapılan melodik eklemelerle melodik yapısı değişerek yeni yeni kalıplara dökülür ve değişkenlik elde eder. Sonunda asıl şeklini alarak belli bir yörenin malı olur. Bir halk musikisi eseri çoğunlukla toplumsal bir sebeple ortaya çıkar. Toplumsal hayatın kesitlerinden herhangi birinden kaynaklanabilir” (2000, 408).

Türk halk müziği ürünleri, bilinen ya da bilinmeyen halk sanatçıları tarafından yaratılmakta, toplumsal hayatın bütün kesitlerini en yalın ve açık haliyle yansıtmaktadır. Çalgısal, sözlü ve hem çalgısal hem sözlü özellikler taşıyan ürünlerin söz ve ezgi özellikleri yörelere göre farklılıklar göstermektedir (Emnalar, 1998: 27).

Öztuna Türk halk müziğine ilişkin olarak daha çok bu müziğin özgün şekillerine değinmiştir. “Anadolu Türk Halk Musikisinde, kendine mahsus şekiller vardır. Bu şekiller, çok defa bestelenen şiirin formunun adını taşır: Koşma, destan, varsağı, mani, divan, kalenderi, karşılama, semai..vb. Kompozisyon bakımından şarkı formundan daha serbest bir çeşidi olan türkü şekli çerçevesinde mütalâa edilebilirler. Usul ve üslûpça da isimlenir: maya, bozlak, uzun hava, kırık hava, oyun havası..gibi” (Öztuna, 1969, 246).

Türk halk müziğinin bir başka özelliği ise yalınlığıdır. Bu denli yalın olan bir müziğin insan ruhuna bu kadar tesir etme özelliğine sahip olmasını Özbek şu şekilde belirtmektedir: “Halk müziği büyük bir içtenlikle söylenmesi karşın gereksiz her türlü duygusallıktan ve süslemeden arınmış bir müziktir. Yalınlığı yüzünden ilkel gibi görünse de asla basit değildir. Halk ezgileri, ezgisel buluşların ve bazen insanüstü yaratışların harman olduğu eserlerdir. Halk müziğinin kaynağında bilinmeyen bir ruh vardır. Halk müziği ürünleri, müzik fikrinin yalın yolla, açık ve yetkin biçimde anlatıldığı güçlü

örneklerdir. Bu nitelikleriyle bilim ve sanat için birinci malzeme olma özelliği taşırlar. Halk müziği geleneğe bağlı olması nedeniyle, müziğe ilişkin kuram ve teknikleri bozmadan günümüze taşımıştır” (Özbek, 2014, 986).

Türk halk müziğinin birçok özelliklerine ve gelenekselliğine ilişkin tanımlamalar vardır. Yapılan tanım ve açıklamalarda görülüyor ki;

1. Uzun yıllar göçebe bir hayat süren ve dünyada geniş bir coğrafyada varlığını sürdürmüş olan Türklerin, kültürel anlamda birçok ülke ve uygarlıkla etkileşimi vardır. Gittikleri her yere müziklerini de taşıyıp, oranın kültürlerini etkilemiş ve etkilenmişlerdir.
2. Türk halk müziği, toplumsal bir hayatın ürünü olmaklar beraber, halkın çeşitli sorunlarını dile getiren, beste niteliği taşımayan halkın ortak ürünü olan müziktir.
3. Yaratıcısı bilinen ya da bilinmeyen, ozan, âşık ya da halk sanatçılarının ürünü olan Türk halk müziği, birçok yöre ve coğrafyada, ezgisel ve şiirsel anlamda farklılık göstermektedir.
4. Türk halk müziği, hiçbir sanat kaygısı gütmeyen, geleneğe bağlı, yalın ve sade bir anlatım biçimine sahiptir.
5. Süreklilik gösteren, geleneksellik özelliği taşıyan ve halk tarafından benimsenen müzik türüdür.
6. Türk halk müziğimiz kuşaktan kuşağa aktarılan ve tarihin birçok olayına tanıklık ederek günümüze kadar gelen “anonim” bir müziktir.
7. Genel anlamda Türk halk müziğinin beslendiği kaynaklar âşıklar ve türkü yakıcılarıdır.

1.4. Türk Halk Müziği Çalgıları

Müziğin en önemli ifade etme araçları insan sesi ve çalgı aletleridir. Çalgılar var olduğundan bugüne kadar şekli, teknik özellikleri, kullanım alanı ve yaşanan coğrafyaya göre sürekli değişime uğrayarak gelişimini sürdürmektedir.

Kelime anlamı olarak “çalgı: küğ sesi çıkarmağa yarayan gereç” (Uz, 1964, 15). Çalgı; Müzik aleti, enstrüman (Özbek, 2014, 40). “Çalgı- Divan Lûgat al-Türk, te çalmak fiili var, fakat çalgı ve “saz çalmak” anlamı yoktur. Çalgıcı karşılığında orada yırav vardır. Altaylar ’da Şaman davulunun bir unsur adı çalgıdır” (Gazimihâl, 2001, 118).

Orta Asya’nın, çalgıların ilk çıkışının bir merkezi olduğunu savunan Özkan(?), birçok çalgı türünün doğal olaylar, savaşlar, göçler, siyasi olayların sonucunda dünyanın çeşitli bölgelerine yayıldığını belirtmiştir. Uzun yıllar yönetim kabiliyetlerini geliştiren, devletler inşa ederek gelişimini devam ettiren Türklerin, milli çalgılarında da aynı özen ve gelişimi gösterdikleri gözlemlenmektedir (Turhan, 1992, 371).

Dünyanın büyük bir bölümünde varlığını sürdürmüş olan Türklerin, birçok ulusla etkileşimi sonucunda kendi kültürlerini oluşturdular. Bu etkileşim sahası Altay dağlarının kuzeyinden Tundralara kadar ulaştığı görülmektedir. Bu bölgelerdeki Türk halk çalgıları gerek akort sistemi gerekse yapısal özellikler olarak büyük benzerlikler taşıdığını söylemek mümkündür. Türk halk çalgılarının atası olarak bilinen Kopuz’un adının İslam dünyasında geçtiği ve Araplar tarafından bile bilindiği gözlemlenmiştir (Ögel, 1987: 1).

“Kopuz, her gün sesleriyle iç içe olduğumuz, Anadolu sazlarının, ünlü ve şanlı bir atasıdır.” (Ögel, 1987, 240).

“Kopuz, eski Anadolu’da yazılmış kitaplarda da çok geçen bir deyimdir. Eski Anadolu’da, Osmanlı devletinde ve belki de Selçuklular çağında, sazlarımızın tek ve köklü adı, “kopuz” idi.” (Ögel, 1987, 240)

Kopuz başlangıçta tek bir çalgıyı ifade edebileceği düşünülüyorsa da, günümüze kadar birçok farklı çalgıda isim bulduğu ve farklı şekillerde yazılıp söylendiği kabul edilebilir. Kopuzun en eski çalgı olduğu tam kesin olmamakla beraber, daha sonrada çalgı olarak

adlandırılmaya başlanmıştır. Fakat birçok çalgının ismi kopuz olarak isimlendirilmesi rağmen, günümüzde hala kopuz ismiyle adlandırılan ve Orta Asya'nın her yerinde de aynı isimle alınan çalgı "ağız kopuzu" dur. Gürdal kopuzun birçok Türk boyunda farklı anlamalarını şöyle belirtmiştir; "Saha-Yakut dilinde khomus,, Tuva çevresinde demir khomus, kuluzun khomus ve çartı khomus, Kazaklarda, şankobız, Kırgızlarda (ağız) komuz, Başkurt ve Tatarlarda kubuz, Türkmenlerde gopuz, Özbeklerde şang kobuz adıyla bilinen ağız tamburası ya da Batılıların jew's harp dedikleri çalgıdır" (Gürdal,2014, 165).

Ögel aslında bütün sazların bir kopuz olduğunu belirterek, çoğunlukla yayla çalınmasının yanı sıra sadece parmakla çalınabilir olduğunu söylemektedir. Mızrabın kullanılmaması da Türklerde eski bir gelenek olduğunu belirtmiştir (Ögel, 1987: 62).

Emnalar Türk kültür geleneklerinin en önemli sembolü olarak kopuz ve sazı belirterek aralarında büyük bir fark olmadığını belirtmiştir. Bu da Anadolu'daki sazlar ile eski Türk kopuzları arasın da şekil olarak büyük bir fark olmayışındandır. Geçmişten günümüze kadar kopuz ve sazların gelişiminde ise hepsinin kökeni Türk atlı kültürü olduğunu söylemektedir (Emnalar, 1998: 52).

Türklerin tarih boyunca geniş bir alana yayıldıkları ve birçok kültürde etkileşimini göz önünde bulundurarak, pek çok çalgı aletini kullanmış oldukları görülmektedir. Bu çalgıların birçoğu ilkel oldukları düşünülerek unutulduğu varsayılmakta, bazıları ise günümüze isim ve şekil değiştirerek gelmiştir. Günümüz ihtiyaçlarına göre düzenlenerek gelen bu çalgıların eski ve yeni örnekleri birçok folklor enstitüsü ve müzede bulunmaktadır. Günümüzde bu çalgıların halk müziğimizin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye ulaştığı kabul görse de, fakat yapılan değişiklikler ölçü ve özellik olarak ortak bir görüşe varıldığı söylenememektedir (Özalp, 2000: 432).

Türk halk müziği incelendiğinde şu sonuca ulaşmaktayız; çalgıların çok çeşitliliğini görmekteyiz ve bu çok çeşitlilik halk müziğinin gerek yayıldığı alanlar, ezgi biçimleri ve ses genişliğini göstermektedir. Çalgıların belli yörelere ait olması, gerekli etkileşim ve iletişim araçlarının eksikliğinden olduğu fikri düşünülmektedir (Emnalar, 1998: 55).

Türk Halk Müziğinde Kullanılmakta Olan Çalgılar

Türk halk müziğinde kullanılan çalgılar;

1.Telli Çalgılar

Türk Halk Müziğimiz de kullanılan çalgıların büyük kısmını telli çalgılar oluşturmaktadır. İcra ve morfolojik özelliklerine göre tezeneli ve yaylı olarak iki ana gruba ayrılmaktadırlar. Bunlar yapısal özellikleri bakımından yine tahta ve deri kapaklı olarak ayrılmaktadır.

2. Nefesli Çalgılar

Nefesli ya da diğer bir adı ile nefesli çalgılarımız kendi arasında iki bölüme ayrılmaktadır. Bunlar direkt üflemeli ve hava depolu olarak iki bölümde incelenmektedir. Direkt üflemeli çalgılar ise dilli, dilsiz ve kamışlı olarak üç bölüme ayrılmakta, hava depolu çalgılar ise direk üflenip icra edilmediği için bu isimli anılmakta ve bu gruba sadece tulum örnek gösterilmekte.

3. Ritimli Çalgılar

Türk müziğinde önemli bir yeri olan, müziğin temel yapı taşı olan ve geçmişten günümüze genişleyerek, gelişerek günümüze ulaşan çalgılarımızdandır. Ritimli çalgılarımız ise kendi arasında iki ana gruba ayrılmakta. Bunlar vürmalı ve çarpmalı çalgılardır. Vürmalı çalgılar elle ve bagetle çalınmak üzere iki bölüme ayrılırken, çarpmalı çalgılarda tahta ve metal çarpmalı olarak iki bölüme ayrılmaktadır.

Türk halk çalgılarımızı telli, nefesi ve ritimli çalgılar olmak üzere üç ana grupta toplamak mümkündür. Bunların kendi içerisinde ise şu şekilde tasnif edildiği görülmektedir;

1.Telli Çalgılar

A. Tezeneli- Mızraplı Çalgılar

1. Bağlama / *Tahta kapaklı*

2. Tar / *Deri kapaklı*

B. Yaylı Çalgılar

1. Kabak Kemane / *Deri kapaklı*

2. Karadeniz Kemençesi / *Tahta kapaklı*

3.Tırnak Kemane / *Tahta kapaklı*

2. Nefesli (Üflemeli) Çalgılar

A. Direkt Üflemeli

1.Kaval, Çifte, Çimon / *Dilli*

2.Zurna, Mey, Sipsi, Çığırıtma, Çifte Kaval / *Kamışlı*

B. Hava Depolu

1.Tulum

3. Ritimli Çalgılar

A. Vurmalı Çalgılar

1. Davul, Debildek, Koz / *Bagetli*

2. Def, Darbuka, Koltuk Davulu / *Bagetsiz*

B. Çarpmalı Çalgılar

1. Kaşık, Çalpara / *Tahta Çarpmalı*
2. Zil, Zilli Maşa / *Metal Çarpmalı* (Emnalar, 1998, 55-56)

1.5. Tar

1.5.1. Tar Çalgısının Tarihçesi

Tar kelime anlamı olarak “sim- tel” anlamına gelmektedir (Abdulgasımov, 1996: 3). Orta Asya Türk kültür çevresinde ve özellikle de Azerbaycan da icra edilen bir çalgıdır. Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Özbekistan, İran ve Dağıstan gibi birçok ülkede icra edildiği bilinmesine karşın, Vertkov tar çalgısının doğduğu yerin Azerbaycan olduğunu söylemiştir (Ögel, 1987: 223).

Tar çalgısının Orta Asya Türk kültür çevresinde yaygın olduğunu gösteren birçok kaynağa ulaşabiliriz. Yayılmışmış olduğu farklı coğrafyadaki ülkeler ve özellikle Azerbaycan kaynakları incelendiğinde, tar hakkında daha geniş bir bilgi elde edilebilir.

“Azeri kaside şairi Katran Tebrizî (1010-1080)’nin (*Divan*, Bakı 1967) andığı sazlardandır. Nizamî Gencevî (1141-1214) “deri yüzlü çite-saz” diye söz eder. Bugün Ermeniler, Dağıstanlılar, Gürcüler tarafından hala kullanılan, hatta Azerbaycan’ın milli sazlarından (Dervişî, I, 263; Ögel, TKG, IX, s.84, 220)” (Uslu, 2015, 82).

Tar çalgısının tarihine 10. asırdan başladığı ve bu tarihe kadar ise çalgının adına hiçbir yerde rastlanılmadığı söylenmektedir. Fakat Abdulgasımov ’un (1996) bu fikri Ruhullah Haligî’nin şu ifadeleriyle destekleniyor: “...doğrusu, Sefaviler devrine kadar bizim şimdiki tar şeklinde musiki aletimiz olmamıştır. Çünkü aynı devire ait tarihi resimlerde de bu çeşit musiki aletlerinden işaret dahi yoktur. Hâlbuki İsfahan’ın 40 sütunlu salonundaki musiki meclisi tablosunda kamanca, ud ve santurun resimlerini, şekillerini görüyoruz” (Abdulgasımov, 1996, 10).

Resim 1 Tar çalgısına bir rnek

Tarın adına 11. asırdan sonra arkeolojik kaynaklar, edebi eserler ve tarih kitaplarında rastlanılmamıştır. Tarın adını 16. asırda Fuzûlî'nin şiirlerinde şu şekilde görüyoruz;

Tar öz-özüne govularag sır sapından,
Açdı duyunu söyledi: “Ey hemdemin insan!
Ne'met verenim vardı benim bil ki, ezelden,
Bağlanmış idi gelbine gelbimdeki teller,
El vurmuş idim eşgine, eşg ile yanardım,
Ehsan denizinde özümü gerg sanardım...

Düşdüm bir uçug daş kimi, endim ucalıgdan,
Çevrildi vusal, gündüzüm oldu şebi-hicran.
...Keçmişki cemiyyet daha heç düşmedi ya da,
Evvelki havalar uçarag getti de bade.
(M.Fuzuli, 1958, Akt. Abdulgasımov, 1996: 13)

Resim 2 Tar çalgısına başka bir örnek

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, birçok tarih kitapları, edebi eserlerde ve arşivlerde çalgının Azerbaycan'ın kuzeyinde 16. ve 19. yüzyıllar arasında bu çalgıdan istifade edilmediği görölmektedir. Fakat yakın tarihte Azerbaycan tarihi müzesindeki tarlar incelendiğinde, bir tane tarın teknesinde şu yazı görölmüştür; “tar 1744 yılında Şuşa’da yapılmıştır”. Buradan tarın, 17. yüzyıl da Şuşa’da var olduğuna ve çalgının o dönemdeki yerli ustaları tarafından yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır (Abdulgasımov, 1996: 15, 16).

Tar ilk olarak beş telli idi ve adı da beş telli tar olarak bilinen bu çalgının, hacminin büyük olması ve ağırlığından dolayı tar diz üstünde alınan bir çalgı idi. Beş telli olan tarın sesi zayıf olmakla beraber, çalgı diz üstünde icra edildiği için imkânları kısıtlı idi (Abdulgasımov, 1996: 16).

Daha sonra 19. yüzyılın 70'li yıllarında Karabağlı Mirza Sadık Esed oğlu (1846-1902) tar çalgısının imkânlarını geliştirmek ve volümünü artırmak gibi büyük yenilikler yapmıştır. Onun üst seviyedeki icrasına hayran olanlar, kendilerini “can!”, “Sadık can!” diye hitap etmelerinin sonucun da “Sadık” halk arasında “Sadıkcın” olarak ün kazanmıştır. Sadıkcın ilk önce tel sayısını 18'e, daha sonra da 13'e indirmiş, perdelerini ise 22 olarak ayarlamıştır. Sadıkcın tarı göğüste tutabilmek ve çalım tekniğini daha üst seviyelere çıkarabilmek için, çalgının gövdesindeki ağırlığı azaltmış, yan taraflarını daha birbirine yakın şekilde doğrultmuş ve gövdesindeki çanakların üst kısmındakini biraz daha genişleterek çalgının sesini daha güçlü kılmıştır. Çalgının böylece ağırlığı azalmış olup göğüs hizasında çalınabilir pozisyona gelmiş ve çalgının icra oranı büyük ölçüde artmıştır. Ayrıca yapılan bu büyük yenilikle beraber çalgının Türkiye'de Kars bölgesinde ve Orta Asya'nın birçok ülkesinde popülerlik kazanmasına neden olmuştur. Beş telli olan tar ise Orta ve Güney İran'da varlığını devam ettirmiştir ve 20. yüzyılın başlarında İranlı müzisyen olan Gulam Huseyin Derviş (1873-1926) sonraları tara altıncı teli ilave etmiştir. Diğer yandan Sadıkcın'ın yapmış olduğu bu büyük yenilikle adını “Azerbaycan tarı” olarak almış olan bu çalgının, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren hızla yayıldığı görülmüştür. Çalgının imkânlarından daha fazla istifade edebilmek ve daha kolay akortlanıp çağa uydurulabilmesi için, 1929 yılında çalgının tel sayısı 13'ten 11'e indirilmiştir. Daha sonra Azerbaycan'ın ünlü bestecisi olan Üzeyir Hacıbeyli, 20. yüzyılın 20 ve 30'lu yıllarında çalgının korunması, geliştirilmesi ve ondan daha farklı şekilde istifade edilebilmesi konusunda birçok tartışmaların sonucun da, Hacıbeyli çalgının 12 ton ayardaki eşit aralıkta olan enstrümanlar arasında kalmasını, opera ve senfonik orkestralarda yer bulmasını sağladı. Bunun sonucunda ise Azerbaycan'da orta ve yüksek derece müzik eğitimi verilen kurumlarda, tar sınıfları açılmaya başlanmıştır.

Resim 3 Mirza Sadık Esdeoğlu (Sadıkcı)

20. yüzyılın 20'li 30'lu yıllarında tarın korunması veya ondan vazgeçilmesi konusunda yapılan uzun tartışmalardan sonra, dahi Azerbaycan bestecisi Üzeyir Hacıbeyli, tarın 12 ton ayarda eşit aralıktaki müzik aletleri arasında kalmasını ve bununla da tarın nota, opera ve senfonik orkestralarına dahil edilmesini başardı. Bunun sayesinde, yüksek ve orta dereceli özel müzik eğitim kurumlarında tar sınıfı açılmaya başladı (Abdullayeva, 2014, 52).

1.5.2. Azerbaycan’da Tarın Yeri

Ülkemizde kullanılmakta olan tar çalgısının kökeni Azerbaycan olduğu ve “Azerbaycan tarı” olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Tarın Azerbaycan’daki yeri ve önemini, Azerbaycan ve ülkemizde ki yapılan araştırmalar incelendiğinde, konuyla ilgili birçok kaynağa ulaşabiliriz.

“Azerbaycan simli musiki aletleri arasında teknik ve dinamik imkânlarına göre muasır tar en mükemmel ve tek mil çalgı aletidir” (Kerimov, 2003, 94).

Yılmaz (2015) tarın imalatı ve icrası itibariyle Azerbaycan halkının kültürel kimliğinin oluşturduğunu ifade etmiştir (Yılmaz, 2015: 15). Tar Azerbaycan’da halk çalgısı olmasının daha ötesinde, milli sazları ve kendi öz klasik müzik aleti gibi değerlendirmektedirler. Azerbaycanlı besteciler tarafından da tar, birçok formdaki bestelerle geniş bir repertuvara sahiptir. Tar için piyano ve orkestra eşliğinde birçok türde ve tarzdaki eserleri solo seslendirdiği görülmektedir. Azerbaycanlı bestekârlar dışında da batılı ve Rus bestekârlarının da birçok eseri tara uyarlanarak seslendirilmektedir (Turunç, 2015: 9).

Tar Azerbaycan halk müziği orkestraların da ve toplulukların da en temel çalgı aletlerindendir. Azerbaycan’ın en önemli türlerinden olan “muğam” müziğinde tarın büyük rolü vardır. Tar solo icra olarak ilk kez Kurban Pirimov sahnede kullanmıştır. Azerbaycan bestekârlarının vokal eserleri ve Avrupa klasik müzik eserlerini ilk kez Hacı Hanmemmedov piyano eşliğinde seslendirmiştir. Tar için birçok önemli konçerto bestelenmiştir. Bunlardan en ilk tar ile senfonik orkestra ile birlikte seslendirilen Hacı Hanmemmedov olmuştur. Daha sonra Tofik Bakıhanov, Neriman Memmedov, Memmedağa Umidov, Ramiz Mirişli, Nazim Kuliyeve, Zakir Bağırov ve Firengiz Babayeva gibi birçok önemli bestekâr bu girişimi devam ettirmişlerdir. Abdullayeve (2014), bugün ki yüksek düzeyde olan Azerbaycan’ın profesyonel halk müziğinin, tar çalgısı sayesinde olduğunu ifade etmektedir. Günümüzde özellikle tüm dünya tarafından Azerbaycan halk müziğinin tanınması ve biliniyor olması, tar çalgısı ve onun yüksek

derecede icra edildiği muğam müziğinin sayesinde olduğu söylenmektedir (Abdullayeva, 2014: 52).

1.5.3. Türkiye’de Tarın Yeri

Azerbaycanlıların da Türk soyundan geldiği bilinerek, Azerbaycan müziğini de Türk müziğinin bir parçası olduğu düşünülebilir. Azerbaycan tavrı ve üslubu ülkemizde Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yani; Kars, Ardahan, Iğdır vb. yörelerinde görmek mümkün olacaktır. Türkiye’de ki halk müziği ile Azerbaycan’daki halk müziği kavramı birbirinden farklı yorumlanmakta, icra edilmekte ve daha farklı algılanmaktadır. Azerbaycan halkının dinlediği müziğe halk müziği denmektedir bunda da; besteler, halk mahnıları vb. birçok türü kapsayan bir müzik türüdür. Bu ülkemizde daha farklı bir biçimdedir (Şen, 1999: 70).

Tarın Türkiye’deki gelişi ve günümüzdeki durumuna yönelik bazı kaynaklara ulaşmak mümkündür. Çalgının ülkemizdeki yerine yönelik Ögel (1987) şu şekilde ifade etmiştir; “Türkiye’de de tar, çok iyi tanınmakta ve çalınmaktadır” (1987, 84). Bu ifadenin sonucunda tarın ülkemizde var olduğunu ve Türk halkı tarafından kabul görülen bir çalgı olduğu sonucuna varıyoruz. Fakat bu görüşle ilgili daha farklı ve zıt görüşlere de, diğer kaynaklarda görmek mümkündür.

“Azerbaycan halkının millî musiki aleti üç kısımdır: Simliler, nefes verenler ve zerb edilenler. Simli veya telli alet dahi iki çeşittir: Kısa sesli ve uzun sesliler. Kısa sesli telli aletin en meşhuru tardır ki, Azerbaycan’dan başka İran’da dahi meşhurdur. Anadolu Türkleri arasında yoktur” (Hacıbeyov, 1985, Akt. Turunç, 2011, 85). Hacıbeyov’un 1926 yılında yazmış olduğu makalesinde, bu ifadesi ile çalgının Anadolu’da olmadığı görüşünü savunmuştur.

Azerbaycan tarının Türkiye’ye ilk gelişi ve Türk müzik çevresinin ilk tanışıklığı, 1910’lu yıllarda Azerbaycan’ın en önemli tarzenlerinden olan Meşedi Cemil Emirov, İstanbul’a gelişiyle başladığı söylenmektedir. Emirov Türk müziğini araştırmak ve genel anlamda

müzik eğitimi almak için geldiği İstanbul’da iki yıl gibi bir süre kalarak, ilk kez Azerbaycan müziğini ve muğam müziğini icra ettiği tarıyla birçok konser vererek, çalgının İstanbul’da beğenilmesini ve rağbet görmesini sağlamıştır. (Şuşinski, 1985: 225-226, Akt. Turunç, 2011: 86). Daha sonraları Emirov ’un iki yıl sonra geri dönmesi ile bu çalgıya olan ilginin olmadığı söylenmektedir (Turunç, 2011: 86).

Resim 4 Meşedi Cemil EMİROV

Siyasi ve ekonomik nedenler yüzünden uzun bir süre sanat alanında Azerbaycan ile kopukluklar yaşanmıştır. Türkiye’de 1940’lı yıllarda TRT radyoların da hak müziği koroları oluşturulmaya başlanmıştır. Bu toplulukların sayısı arttıkça, yurdun birçok yöresinde varlığını göstermesiyle, ülkemizde de varlığını sürdüren Kerkük yöresi ve Azerbaycan yöresine ait olan ezgilerin icrasın da tarın kullanılmasına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Tarın Türkiye’de uzun bir ardan sonra tekrar gelişi ise Şenel Önalı’nın o dönemde Azerbaycan yapımı bir tar ile 1968 yılında, TRT İstanbul Radyosu’ndan Anadolu insanına duyurmuştur. Şenel Önalı TRT İstanbul Radyosu Hanımlar Topluluğu programında Seha Okuş’un okumuş olduğu “dişlerin incidendir” eserine açış yapması ve yine 1975 yılında İstanbul’da hazırlanan bir televizyon programında Güney Azerbaycan’ın ritim ve ses sanatçısı olan Huşeng Azeroğlu’nun okumuş olduğu “can

hatice” adlı eserine yine tarın eşlik ettiği bilinmektedir. Sanatçının icrası ve tar eşliğinin de olması, tarın sevilmesini olumlu yönde etkilediği söylenmektedir (Çelik, 1998: 28).

Türkiye’de tar, 1968 yılı ile 1975 yılları arasında küçük çapta değerlendirildiği ve TRT İzmir Radyosu’nda Talip Özkan’ın, TRT İstanbul Radyosunda ise Yavuz Top’un sıklıkla tarı kullandıkları söylenmektedir (Algur, 2002, 28).

Günümüzde ise tar çalgısının, Türkiye’de TRT, TC. Kültü ve Turizm Bakanlıklarına bağlı birçok resmi ve özel kurumlara bağlı Türk halk müziği korolarında ve topluluklarında tarın icra edildiğini görmekteyiz. Tar giderek ülkemizde sadece halk müziğinde değil diğer müzik tarzların da ve türlerinde icra edildiği, popülerlik kazanarak tercih edilebilir bir duruma geldiği görülmektedir (Turunç, 2011: 89).

1.5.4. Türkiye’de Tar Eğitimi

Türkiye’de resmi olarak ilk tar eğitimi İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarında başlandığı bilinmektedir. İlk olarak da 1977 ile 1978 yılları arasında, tar eğitimini Şenel Önalı vermeye başlamış olup ve o dönem radyo, televizyon ile tara ilgi duyan Gürkan Özpeker, Necmi Berbergil ve İbrahim Hürriyet Konservatuar da ilk tar eğitimi alan öğrenciler olduğu söylenmektedir (Turunç, 2011: 89)

Türkiye’de tar eğitimi, günümüz itibariyle birçok üniversitenin müzik eğitimi veren kurumlarında ve özel bazı kurumlarda tar eğitiminin verildiği biliniyor. Bunlardan bazıları sırasıyla şu şekildedir; İstanbul Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı, Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Kars Kafkas Devlet Konservatuvarı ve Ardahan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde aktif olarak tar eğitiminin verildiği bilinmektedir.

1976 yılında kurulan İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, ilk olarak 1977 yılında Şenel Önalı ile eğitimine başlanmış olup bugün Dr. Öğr. Üyesi. Ahmet Serhat Turunç tarafından tar eğitimi devam ettirilmektedir.

İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'ndan sonra 1984 yılında kurulan Ege Üniversitesi Devlet Türk musikisi Konservatuvarı, 1986 yılında tar eğitimine başlamıştır. İlk olarak Turan Özcan, Ergün Özkal, Yusuf Günday, Soner Çiçek ve Öğr. Gör. Aşkın Çelik tarafından devam ettirilen tar eğitimi, ders saati ücretli olarak Devrim Aycan aktif olarak tar eğitimini devam ettirmektedir (Turunç, 2011: 92-93).

Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı'ndan sonra, 1987 yılında kurulan Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı tar eğitimine ilk olarak 1989 yılında Kemal Zülal ile başlamıştır. Prof. Dr. Ilgar İmamverdiyev ve Uzman Yılmaz Yavuz tarafından aktif olarak tar eğitimi devam ettirilmektedir.

1977 yılında kurulan Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, 2000-2011 eğitim-öğretim döneminde Öğr. Gör. Kazım Gürkan tarafından tar derslerine başlanmış olup halen aktif olarak kendisi tarafından devam ettirilmektedir.

Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuvarı 2003 yılında kurulmuş olup 2012-2013 eğitim-öğretim yılında tar eğitimine Doç.Dr. Aşkın Çelik tarafından başlanış olup bugün halen kendisiyle birlikte Öğr.Gör. Şamil İsmayılov tarafından devam ettirilmektedir.

Türkiye'de tar eğitimi konservatuvarlar dışında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde, 1994 ile 2003 yılları arasında Azerbaycanlı tarzen Prof. Dr. Oktay Guliyev tarafından tar eğitimi verilmiştir (Turunç, 2011: 94).

Yine konservatuvarların dışında 2012 yılında kurulan Ardahan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde ise 2018 yılında Öğr. Gör. Yusuf Altun tarafından tar eğitimine başlanmış olup aktif olarak kendisi tarafından devam ettirilmektedir.

Tarın Türkiye'ye gelişi ve Türk Halk Müziği türünde Azerbaycan, Kerkük, Tebriz ve ülkemizin kuzeydoğusunda bulunan Kar, Ardahan, Iğdır yörelerinin ezgilerinde tarın sesine ihtiyaç olduğundan aranan bir saz olmuştur. Bu yüzden Türk Müziği Eğitimi veren

Devlet Konservatuvarları, Eğitim Fakülteleri ve Güzel sanatlar Fakülteleri'nde tar eğitiminin verilmesi için yeterli öğretim kadrolarını genişletilerek tarın metotlu bir şekilde öğretilmesini sağlamıştır (Algur, 2002: 28-29).

1.6. PROBLEM DURUMU

Türkiye'de ki lisans düzeyi müzik eğitimi veren kurumlarda, tar çalgısının eğitimi verildiği bilinmekte ve çalgının diğer halk çalgılarına nazaran daha az tercih edildiği görülmektedir. Tar çalgısının azınlıkta icrası ve tercih edilme durumu, bu araştırmanın temel problem durumu oluşturmaktadır.

1.7. PROBLEM CÜMLESİ

Bu araştırmanın problem cümlesi; "Lisans düzeyi müzik eğitimi veren kurumlarda tar çalgısının tercih durumuna etki eden faktörler nelerdir?" olarak belirlenmiştir.

1.8. ALT PROBLEMLER

Lisans düzeyi müzik eğitimi veren kurumlarda:

1. Tar çalgısının tercih durumunda çalgıyı daha önce tanımayan ne derece etki etmektedir?
2. Çalgının iş olanağı kısıtlı olması ne derece etki etmektedir?
3. Yaşadığınız yörenin çalgısı olmaması ne derece etki etmektedir?
4. Çalgının Türkiye'ye ve Türk kültürüne ait olmadığını düşünmeniz ne derece etki etmektedir?
5. Çalgının Türkiye'deki kullanım sahası sınırlı olması ne derece etki etmektedir?
6. Çalgının Türkiye'de hangi müzik türlerine eşlik edebileceği konusunda bilginizin olmaması ne derece etki etmektedir?
7. Tar eğitimi verecek yeterli sayıda eğitici olmaması ne derece etki etmektedir?
8. Türkiye'deki tar eğitiminin yaygınlık ve nitelik bakımından yeterli olmadığını düşündüğünüz ne derece etki etmektedir?

9. Türkiye’deki makamsal müziğe adaptasyon konusunda problem yaşanması ne derece etki etmektedir? (akort sistemi, anahtar ve perdelerdeki farklılıklar)

10. Tar çalgısının otantik icrasının; yani Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği yeterli sayıda platform olmaması ne derece etki etmektedir?

11. Tar icrasında, çalgının fiziksel özellikleri nedeniyle güçlükler yaşamanız ne derece etki etmektedir?

12. Çalgıyı Türkiye şartlarında temin etmem güç olması ne derece etki etmektedir? (Türkiye’de satışının çok az olması)

13. Çalgının bakım ve onarım imkânları kısıtlı olması ne derece etki etmektedir?

14. Diğer halk çalgılarına göre daha pahalı olması ne derece etki etmektedir? (Türkiye’de fiyatının yüksek olması)

1.9. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmada Türkiye’de lisans düzeyi müzik eğitimi verilen kurumlarda, tar çalgısının tercih edilme durumunu etkileyen olumlu ya da olumsuz faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.10. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırmanın, Türkiye’de lisans düzeyi müzik eğitimi verilen kurumlarda, tar çalgısının tercih edilme durumunu etkileyen olumlu ya da olumsuz faktörleri tespit etmeyi hedeflemesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.11. SAYILTILAR

Bu araştırmada:

- Kullanılan yöntemlerin araştırma için uygun olduğu,
- Ulaşılan yazılı ve sözlü kaynakların güvenilir olduğu ve gerçeği yansıttığı,
- Belirlenen evren ve örneklem grubunun bu araştırma için uygun ve yeterli olduğu,

- Tar icracılığına yönelmenin, müzikal bir anlatım biçimi olan türkülerin, yörede işitsel algılamadaki en önemli ifade formu olduğu,
- Türk Halk Müziğinde kullanılan çalgıların, dinleyen ve icra eden her bireyde farklı duygular ve anlamlar ifade ettiği,
- Tar seçiminde, hedef alınan lisans düzeyi müzik eğitimi alan öğrencilerin bölgesel konumlarına göre çalgının tercih edilmesi farklılıklar gösterdiği,
- Tar tercihinde, popüler müzik kültürüne sahip olan ve olmayan bölgelerin kültürel beklentilerine göre yapısal farklılıklar gösterdiği sayıltılarından hareket edilmiştir.

1.12. LİTERATÜR TARAMA

“ Türkiye’de Tar Eğitiminde Görülen Problemler ve Çözüm Yolları ” TURUNÇ, Ahmet Serhat (2011), İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi.

Araştırmada ülkemizde tar eğitiminde görülen problemler tespit edilmiş ve bu problemlerin giderilebilmesi için çeşitli çözüm yolları önerilmiştir. Tar eğitiminde görülen bazı problemleri de şu şekilde sıralamıştır; ses sistemlerinde kaynaklanan problemler, nota yazısı ile ilgili problemler, tar öğrenimine başlama yaşı ve öğrenim süresi, eğitim kurumlarından kaynaklanan problemler, tar öğretmen ve öğrencilerinden kaynaklanan problemler, tar yapım, bakım ve onarım imkânlarının yetersizliği ve tar eğitim metotlarında görülen problemleri ele alarak çözüm yolları önerilmiş ve açıklamıştır.

“ Tar, Tarın Türk Müziği’ndeki Yeri ve Önemi ” ALGUR, Ahmet (2002), Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Araştırmada tar çalgısının Azerbaycan ve Türk Müziği Kültürü’nde yeri, tarihsel gelişimi, teknik yapısı ve Türkiye’de tar eğitiminin verildiği kurumlarda kullanılan metot ve çalgısal eserler incelenerek, tarın tutuş, duruş ve mızrap vuruş teknikleri açıklanmıştır. Tarın Türk Halk Müziği Çalgı Topluluklarında renk sazı olarak kullanıldığı, Azerbaycan

halk mahnıları ve Kerkük türkülerinde kullanılması gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ülkemizde birçok üniversitenin Eğitim Fakültelerinin müzik Eğitimi Anabilim Dallarında, Türk Musikisi Devlet Konservatuvarlarında, TRT ve Kültür Bakanlığına bağlı THM Topluluklarında tar eğitiminin verildiği ve icra edildiği sonucu elde edilmiştir.

“ Tar’ın Tarihsel Süreç İçindeki Değişimi ve Gelişimi ” ÇELİK, Aşkın (1998), İzmir, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Bilimler Bölümü Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Araştırmada tarın tarihçesi ve bu tür çalgılar açıklanıp, çalgının tarihsel süreç içerisindeki biçimsel değişiklikler açıklanmıştır. Tarın icra özellikleri, yapısal özellikleri, ülkemizdeki tar eğitimi ve öneminden bahsedilmiştir. Sonuç olarak ise çalgının fiziksel ve teknik yapısının değişerek geliştiği, Türk halk müziğinde yeri ve önemi vurgulanmıştır.

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

Bu bölümde yapılan araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, sınırlılıkları, verilerin toplanması ve verilerin analizine yönelik tercih edilen yöntem yaklaşımları belirtilmektedir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma da verilerin değerlendirilmesinin de güvenilirliğinin artırılması, verilerin karşılaştırılabilir olması ve araştırma sonucundaki yanlılığın azaltılmasını sağlamak için, elde edilen verilerin sayısallaştırılması ihtiyacı duyulmuştur. Araştırmanın alt problemlerinin çözümüne yönelik, sayısal verilerden edinilen bulguların tanımlanması ve yorumlanmasında ise, araştırma da betimsel analiz yöntemi ile tarama modeli kullanılmıştır (Yıldırım; Şimşek, 2006; 224).

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de lisans düzeyi müzik eğitimi veren kurumlar da ki; Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı, Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuarı, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı, Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuarı ve Ardahan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın örneklemini ise, ulaşılabilen 8 tar eğitimcisi oluşturmaktadır.

2.3. SINIRLILIKLAR

Araştırma, Türkiye’de ki lisans düzeyi müzik eğitimi veren kurumlarda, tar eğitiminin verildiği üniversitelerde yapılmıştır. Bunlar, tar eğitiminin verildiği Konservatuar, Güzel Sanatlar Fakültesi ve Eğitim Fakülteleri ile sınırlandırılmıştır.

2.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmadaki veriler anket tekniği ile elde edilmiştir. Anket için hazırlanan sorularının geçerliliği için danışman denetimi ve uzman görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Yapılan anketler iki bölümden oluşmaktadır. Birincisinde, tar çalgısını tercih etmeyenlere, çalgının tercih edilmemesinin nedenlerini belirlemeye yönelik toplamda 14 soru sorularak, bir de açık uçlu soru sorulmuştur. İkinci bölümde ise çalgıyı tercih eden öğrencilere, çalgıyı tercih etmelerindeki nedenleri, bir adet açık uçlu soru ile açıklamaları istenmiştir.

Anketlerin uygulanması iki buçuk aylık gibi bir süreçte tamamlanmıştır. Tar çalgısını tercih etmeyen lisans düzeyi müzik eğitimi kurumlarındaki birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan, toplam 342 adet geçerli anket elde edilmiştir. Çalgıyı tercih eden öğrencilerden ise toplamda 22 adet geçerli anket elde edilmiştir. Tar çalgısını tercih etmeyen öğrencilere anketlerin bir bölümü araştırmacı tarafından uygulanmış olup, diğer üniversitelere telefon, internet ve posta yoluyla ulaştırılmıştır. Çalgıyı tercih eden öğrencilere ise telefon, internet ve posta yolu ile ulaştırılmıştır.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada uygulanan anketler de ki elde edilen veriler, “SPSS 20” istatistik inceleme programı ile frekans (f) ve yüzde (%) yöntemiyle çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular tablolar haline getirilerek daha sonra yorumlanmıştır.

BÖLÜM III

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Demografik Bulgu ve Yorumlar

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Erkek	215	62,9
Kadın	127	37,1
Toplam	342	100

Tablo 1: Cinsiyete göre dağılım

Araştırmaya katılan örneklemelerin cinsiyet durumlarına yönelik verilerin yer aldığı Tablo 1 incelenecek olursa; araştırmaya katılımın daha çok erkek örneklemelerden oluştuğu görülmektedir. Mevcut durum aynı zaman da araştırmaya katkı sağlayan müzik bölümlerinin genel cinsiyet durumunu da ortaya koymaktadır.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
17-19 yaş arası	40	11,7
20-22 yaş arası	142	41,5
23-25 yaş arası	81	23,7
26 yaş ve üzeri	79	23,1

Tablo 2: Yaşa göre dağılım

Araştırmaya katılan örneklemelerin yaş durumuna yönelik verilerin yer aldığı Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılımın hemen her yaştan olduğu, fakat ağırlıklı olarak 20-22 yaş arası, en az ise 17-19 yaş arası olduğu görülmektedir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
1.Sınıf	109	31,9
2.Sınıf	105	30,7
3.sınıf	76	22,2
4.Sınıf	52	15,2

Tablo 3: Sınıfa göre dağılım

Araştırmaya katılan örneklemelerin sınıf durumlarına yönelik verilerin yer aldığı Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılımın lisans düzeyindeki tüm sınıflarda katılım sağlanmıştır. Daha çok katılım birinci ve ikinci sınıflardaki örneklemelerden oluştuğu, en az ise dördüncü sınıfların katılım sağladığı görülmektedir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Bağlama	161	47,1
Kaval	27	7,9
Kabak Kemane	30	8,8
Keman	21	6,1
Kanun	11	3,2
Ud	17	5,0
Tambur	9	2,6
Diğer	66	19,3

Tablo 4: Çalgıya göre dağılım

Bu araştırma da tar çalgısının tercih edilebileceği üniversiteler göz önüne alındığında, Tablo 4 te en çok “bağlama” çalgısını tercih eden öğrencilerin katılımı görülmektedir. Bu araştırmada daha çok lisans düzeyi Türk müziği eğitimi verilen kurumlarda, konservatuvarların Türk Halk Müziği Temel Bilimler bölümlerine, Güzel Sanatlar Fakültesin de ise Türk Müziği Eğitimi verilen kurumlarında yapıldığı göz önüne alınırsa

“bağlama” çalgısının daha yüksek oranla tercih edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. En düşük % 2, 6 gibi bir oranda “tambur” çalgısının tercih edilmesi ise, anketin konservatuvarların Türk Sanat Müziği Temel Bilimler bölümüne uygulanmamış olmasından çıkan sonuç olabilmektedir. Çünkü araştırma sadece tar çalgısını tercih edebilecek öğrenciler üzerinde yapılmıştır.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Konservatuvar	291	85,1
GSF/GSTF	50	14,6
Eğitim Fakültesi	0	0

Tablo 5: Kuruma göre dağılım

Tablo 5 teki sonuçlarda ise, araştırmaya katılan örneklemelerin en çok konservatuvar öğrencileri olduğu görülmektedir. Ayrıca bu katılımın, tar eğitiminin lisans düzeyi müzik eğitimi veren kurumlarda uygulandığı göz önüne alındığında, tar eğitiminin en çok konservatuvarlar da verildiği, eğitim fakültelerinde ise tar eğitiminin verilmediği görülmektedir.

3.2. Tar Çalgısının Bireysel Çalgı Olarak Tercih Edilmemesine Yönelik Bulgu ve Yorumlar

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	60	17,5
Kısmen	90	26,3
Evet	192	56,1

Tablo 6: Tar çalgısını tercih etmemenizde “çalgıyı daha önce tanıma fırsatınızın olmaması etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Tar algısını tercih etmemenizde “algıyı daha önce tanıma fırsatınızın olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik örneklem görüşlerinin yer aldığı Tablo 6 incelenecek olursa; % 56,1 gibi yüksek bir oranda “evet” yanıtının verildiği görülmektedir. Bu oran bizi, tar çalgısının öğrenciler tarafından bireysel çalgı olarak tercih edilme sürecinde, çalgıyı daha önce tanıma fırsatının oldukça önemli olduğu düşüncesine sevk etmektedir. Bunun yanı sıra, %26,3 oranındaki “kısmen” yanıtı da bu düşünceyi daha da kuvvetlendirerek teyit etmektedir. Bununla beraber %17,5 oranındaki örneklem ise, öğrencinin tar çalgısını tercih etmemesi durumuna çalgıyı daha önce tanıma fırsatı bulmamasının etki etmediğini belirtmektedir. Bu oran, diğerk yanıtlara yönelik oranlar dikkate alındığında düşük bir seviyede kalmaktadır. Tablo verileri dikkate alındığında; tar çalgısının bireysel çalgı olarak tercih edilmemesinde, çalgıyı daha önce tanıma fırsatı olmamasının oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde; örneklemelerin bir bölümü konuya yönelik “algıyı daha önce hiç görmedim”, “algıyı üniversitede tanıdım”, “enstrüman seçiminde bize tanıtmadılar” şeklinde yorumlarda elde edilmiştir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	166	48,5
Kısmen	67	19,6
Evet	109	31,9

Tablo 7: Tar algısını tercih etmemenizde “iş olanağının kısıtlı olması etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Tar algısını tercih etmemenizde “iş olanağının kısıtlı olması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik örneklem görüşlerinin yer aldığı Tablo 7 incelenecek olursa; % 48,5 gibi yüksek bir oranla “hayır” tercih edildiği görülmektedir. Yapılan araştırmada çalgının, iş olanağının kısıtlı olmadığını düşünenlerin oranı %48,5 olmasına rağmen, %19,6 ile “kısmen” ve % 31,9 oranı ile de “evet” yanıtı, çalgının Türkiye’de iş olanağının kısıtlı olduğu düşüncesine götürmektedir. algının daha çok yaygınlaşması ve tercih edilebilir

olması için de, tar icra eden bir bireyin iş olanaklarının artırılması konusunda, gerekli önemin verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	156	45,6
Kısmen	62	18,1
Evet	124	36,3

Tablo 8: Tar çalgısını tercih etmemenizde “yaşadığınız yörenin çalgısı olmaması etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Araştırmaya katılan örneklemelerde verilen cevaplar Tablo 8 de incelenecek olursa; “yaşadığınız yörenin çalgısı olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, %45,6 ile “hayır”, %18,1 ile “kısmen” ve %36,3 oranında ise “evet” tercih edilmiştir. Sonuçlar da “hayır” ve “evet” tercihlerinin yüksek oranda tercih edilmesine rağmen, % 45,6 oranında “hayır” tercihinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra % 18,1 oranın da “kısmen” yanıtı ve % 36,3 oranı ile “evet” yanıtı göz önüne alındığında, çalgının birçok öğrenci tarafından yaşadıkları yörenin çalgısı olmadığı fikrine bizi götürmektedir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	270	78,9
Kısmen	46	13,5
Evet	26	7,6

Tablo 9: Tar çalgısını tercih etmemenizde “çalgının Türkiye’ye ve Türk kültürüne ait olmadığını düşündüğünüz etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Tablo 9 da incelendiğinde; “çalgının Türkiye’ye ve Türk kültürüne ait olmadığını düşündüğünüz ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, “hayır”, “kısmen” ve “evet” tercih edilmiştir. Çalgının Türkiye’ye ve Türk kültürüne ait olmadığını düşünen öğrencilerin %7,6’lık bir oranla azınlıkta olduğu ve buna %78,9 gibi bir oranla büyük çoğunluğun “hayır” tercihinin yaptığı görülmektedir. Buradan hareketle çeşitli kaynaklar

ışığından hareketle tarın, Ermenistan, İran, Gürcistan, Dağıstan vb. Orta Asya'daki birçok ülkede yayıldığını ve kullanıldığını görmekteyiz. Türkiye'de ise kullanılmakta olan “tar” çalgısının doğduğu yer Azerbaycan olarak bilinmektedir. Tablo 9'un sonucu olarak çalgının Türkiye ve Türk kültürüne ait olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Frekans Değeri (f)		Yüzde (%)
Hayır	141	41,2
Kısmen	106	31,0
Evet	95	27,8

Tablo 10: Tar çalgısını tercih etmemenizde “çalgının Türkiye'deki kullanım sahası sınırlı olması etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Araştırmaya katılan örneklerde verilen cevaplar Tablo 10 da incelendiğinde; “çalgının Türkiye'deki kullanım sahası sınırlı olması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, %41,2 oranında “hayır”, %31,0 oranında “kısmen” ve %27,8 oranı ile de “evet” tercih edilmiştir. Çoğunluğun “hayır” tercihini göz önüne alarak, elde edilen sonuçlarda çalgının Türkiye'de kullanım sahasının sınırlı olmadığını %41,2 gibi bir oranla ifade etmelerine rağmen, buna yakın olarak %31,0 “kısmen” ve %27,8 “evet” tercihlerinin de çalgının Türkiye'de kullanım sahasının sınırlı olduğunun bilgisini vermektedir. Çalgının Türkiye'de yaygınlığı ve tercih edilmesi içi, çalgının kullanım sahasının kısıtlı olması olumsuz yönde etki etmektedir. Çalgının birçok müzik türünde, korolarda, okullarda vb. yerlerde kullanım sahasının artırılması, çalgının yaygınlığını ve tercih edilebilirliğini artıracaktır. Bu sonuç araştırma için önem arz etmektedir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	161	47,1
Kısmen	105	30,7
Evet	76	22,2

Tablo 11: Tar çalgısını tercih etmemenizde “çalgının Türkiye’de hangi müzik türlerine eşlik edebileceği konusunda bilginizin olmaması etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Tablo 11 de “çalgının Türkiye’de hangi müzik türlerine eşlik edebileceği konusunda bilginizin olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, %47,1 ile “hayır”, %30,7 “kısmen” ve %22,2 ile “evet” tercih edilmiştir. Çoğunluğun %47,1 ile “hayır” tercihinin olmasına rağmen, çalgının hangi müzik türüne eşlik edeceğini bilmeyen %22,2 ile “evet” ve %30,7 ile “kısmen” tercihinin yapan öğrenciler görülmekte. Öğrencilere çalgının hangi müzik türlerine eşlik edebileceği konusunda bilgilendirilmeli ve özelliklede tarın menşei olan Azerbaycan, tarı birçok müzik türünde icra etmekte ve kullanmaktadır. Türkiye’de de bu çalgının birçok müzik türüne eşliği konusunda teşvik edilmeli ve önünün açılması gerekmektedir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	175	51,2
Kısmen	89	26,0
Evet	78	22,8

Tablo 12: Tar çalgısını tercih etmemenizde “Tar eğitimi verecek yeterli sayıda eğitici olmaması etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Tablo 12 deki sonuçlarda “tar eğitimi verecek yeterli sayıda eğitici olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulguların, %51,2 “hayır”, %26,0 “kısmen” ve 22,8 “evet” tercih edilmiştir. Büyük çoğunluğun %51,2 ile “hayır” tercihi görülmektedir. Tar eğitimi verecek yeterli sayıda eğiticinin olmadığını savunan %22,8 ile “evet” ve %26,0 ile “kısmen” tercihi yapan öğrencilerin olduğu görülmektedir. Türkiye’de ki konservatuvar ve diğer lisans düzeyi müzik eğitimi veren kurumlarda, sınırlı sayıda tar

eğitimi verildiği göz önüne alındığında, lisans düzeyi eğitim veren birçok Konservatuvar ve Güzel Sanatlar Fakültelerinde tar eğitimcisinin bulunmadığı görülmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, tar eğitiminin henüz yeni verildiği bazı üniversitelerde, birçok örneklemenin “tar hocası olmadığı için se emedim”, “ algıyı çok istiyordum fakat hocası olmadığı için se emedim”, “tarı öğrenebileceğim bir hocam yoktu” gibi yorumlar elde edilmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin çalgıyı tercih etmelerinde ve Türkiye’deki yaygınlaşmasında, yeterli sayıda eğitimcinin bulunması, öğrencilerin çalgıyı tercih etmelerinde önemli rol oynayacaktır.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	132	38,6
Kısmen	67	19,6
Evet	143	41,8

Tablo 13: Tar  algısını tercih etmemenizde “Türkiye’deki tar eğitiminin yaygınlık ve nitelik bakımından yeterli olmadığını düşünmeniz etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Araştırmaya katılan örneklemlerde verilen cevaplar Tablo 13 de incelenecek olursa; “Türkiye’deki tar eğitiminin yaygınlık ve nitelik bakımından yeterli olmadığını düşünmeniz ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, %38,6 “hayır”, %19,6 “kısmen” ve %41,8 ile “evet” tercih edilmiştir. Türkiye’de tar eğitiminin yaygınlık ve nitelik bakımından yeterli olmadığını %41,8 ile “evet” tercihi ile görmekteyiz. Araştırmada yapılan çalışmalarda tar eğitiminin, birçok lisans düzeyi müzik eğitimi veren kurumlarda verilmediği saptanmıştır. Tar eğitimi veren bazı kurumlarda ise ders saat ücretli eğiticiler olduğu saptanmıştır. Eğitimin verildiği kurumlarda ise sadece bir tar eğitimcisi bulunduğu görülmektedir.  algının Türkiye’deki gelişimi, yaygınlığı ve tercihi için, çalgının birçok lisans düzeyi müzik eğitimi veren kurumlarda, eğitimci bulunması ve sayısının arttırılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	188	55,0
Kısmen	104	30,4
Evet	50	14,6

Tablo 14: Tar çalgısını tercih etmemenizde “ Türkiye’deki makamsal müziğe adaptasyon konusunda problem yaşamanız (akort sistemi, anahtar ve perdelerdeki farklılıklar) etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Tablo 14 de incelenecek olursa; “Türkiye’deki makamsal müziğe adaptasyon konusunda problem yaşamanız ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, %55,0 “hayır”, %30,4 “kısmen” ve %14,6 ile de “evet” tercih edilmiştir. Çoğunluk %55,0 ile “hayır” tercihinin yaparak, en az da %14,6 ile “evet” tercihinin yapmıştır. Yapılan araştırmadaki bulgulardan hareketle, çalgının Türkiye’deki makamsal müziğe adaptasyon konusunda da kısmen de olsa problem yaşanmadığının sonucu da ortaya çıkarmaktadır. Fakat tardaki bazı perdeler, akort sistemi ve çalgıda kullanılan “do” anahtarı, ülkemizdeki bazı müzik türlerine eşliği konusunda problemlerin yaşandığı bilinmektedir. Özellikle de, çalgıda “do” anahtarının kullanılıyor olması birçok sorun ile karşılaşıldığı biliniyor. Bu sorudaki bulgular için sonuç olarak, Ahmet Serhat TURUNÇ’ un doktora tezindeki “Türkiye’de Tar Eğitiminde Görülen Problemler ve Çözüm Yolları” adlı çalışma incelendiğinde konuya ilişkin daha detaylı bilgiye yer verilmiştir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	178	52,0
Kısmen	97	28,4
Evet	67	19,6

Tablo 15: Tar çalgısını tercih etmemenizde “tar çalgısının otantik icrasının; yani Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği yeterli sayıda platform olmaması etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Örneklemelerde verilen cevaplar Tablo 15 de incelendiğinde, “Tar çalgısının otantik icrasının; yani Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği yeterli sayıda platform olmaması ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, %52,0 “hayır”, %28,4 “kısmen”

ve %19,6 ile “evet” tercih edilmiştir. Öğrenciler büyük çoğunlukla % 52,0 ile “hayır” tercih ederek, Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği yeterli sayıda platform olmamasını, tar çalgısının tercih edilmeme nedeni olarak görmemiştir. Fakat %28,4 “kısmen” ve %19,6 “evet” tercihi yapıldığı göz önüne alındığında, ülkemizde sadece Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği bir müzik platformunun ve bu tür konserler ya da projelerin azınlıkta olduğunu görmekteyiz. Bu durumun sonucun olarak ise, çalgının tercihinde olumsuz etki edebileceği düşünülmektedir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	193	56,4
Kısmen	84	24,6
Evet	65	19,0

Tablo 16: Tar çalgısını tercih etmemenizde “tar icrasında, çalgının fiziksel özellikleri nedeniyle güçlükler yaşamanız etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Tablo 16 da örneklemelere verilen cevaplar incelenecek olursa; “Tar icrasında, çalgının fiziksel özellikleri nedeniyle güçlükler yaşamanız ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, %56,4 “hayır”, %24,6 “kısmen” ve %19,0 ile “evet” tercih edilmiştir. Büyük çoğunluk %56,4 ile “hayır” tercihinin yaparak, çalgının tercih edilmemesinde, tar icrasında, çalgının fiziksel özellikleri nedeniyle güçlükler yaşanmadığını belirtmiştir. Çalgının fiziksel olarak tutuş ve fiziksel özellikleri olarak, zorluklar yaşandığını %24,6 “kısmen” ve %19,0 “evet” tercihinin sonucunda görmekteyiz. Fakat her ne kadar bu tür zorlukların yaşandığı görüşünde tercihler yapılsa da, çalgının tercih edilmemesinde %56,4 lük oranla “hayır” tercihinin yapılması, çalgıyı tercih etmemek için bir neden olarak görmediği sonucuna ulaşabiliriz. Ayrıca diğer bir sonuç olarak da, çalgının icrasında fiziksel özellikleri nedeniyle güçlükler yaşanmadığını ve tarın zor bir çalgı olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	188	55,0
Kısmen	93	27,2
Evet	61	17,8

Tablo 17: Tar çalgısını tercih etmemenizde “çalgıyı Türkiye şartlarında temin etmenizin güç olması (Türkiye’de satışının çok az olması) etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Tablo 17 de verilen cevaplar incelendiğinde; “çalgıyı Türkiye şartlarında temin etmenizin güç olması (Türkiye’de satışının çok az olması) ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, %55,0 “hayır”, %27,2 “kısmen” ve % 17,8 “evet” tercih edilmiştir. Çoğunluk % 55,0 ile “hayır” cevabı vererek, çalgının tercih edilmemesinde neden olarak görmemiştir. Fakat %27,2 “kısmen” ve % 17,8 “evet” tercihlerinde, çalgının Türkiye’de temin etmenin güç olduğu görülmektedir. Tarın her ne kadar diğer Türk halk çalgılarına nazaran temin edilmesi güç olduğu düşünülse de, günümüzde birçok kişi ve kişilerce Azerbaycan ve İran’dan temin edilmekte, Türkiye’deki birçok çalgı yapımcısı tarafından üretimi yapılmaktadır. Bu üretimin her ne kadar Azerbaycan standartlarında olmadığı düşünülse de, teknolojinin ve iletişim araçlarının gelişimi ile artık ülkemizde de yapımını görmekteyiz. Çalgının temin edilmesi ise çalgının tercihinde ve daha çok yayılmasında büyük önem taşımaktadır. Sonuç olarak çalgının yapımı ve ülkemizde daha kolay temin edilebilmesi için gerekli önemin verilmesi düşünülebilir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	170	49,7
Kısmen	54	15,8
Evet	118	34,5

Tablo 18: Tar çalgısını tercih etmemenizde “ çalgının bakım ve onarım imkânları kısıtlı olması etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Araştırmaya katılan örneklerde verilen cevaplar Tablo 18 de incelenecek olursa; “ çalgının bakım ve onarım imkânları kısıtlı olması ne derece etki etmiştir” sorusuna

yönelik bulgular da, %49,7 “hayır”, %15,8 “kısmen” ve %34,5 “evet” tercih edilmiştir. Çoğunluğun % 49,7 ile “hayır” cevabı vererek, çalgının bakım ve onarım imkânlarının kısıtlı olmasının, tar çalgısının tercih edilmeme nedeni olarak görmemiştir. Fakat %34,5 oranında ki “evet” tercihi, tarın ülkemizde bakım ve onarım imkânlarının kısıtlı olduğu konusunda, %15,8 “kısmen” yanıtı ile de bizi bu fikre götürmektedir. Çalgının geçmişte Türkiye’de temininin ve üretiminin kısıtlı olduğu düşünüldüğünde bakım ve onarımının da güç olduğu söylenebilir. Tarın büyük bir oranla tercih edilmemesi, üretiminde az olmasını etkilemektedir. Sonuç olarak, tarın çalgı yapım bölümlerinde tar çalgısının yapımına yönelik öğrencilerin yetiştirilmesi ve birçok çalgı yapımcısının da bu alana yönelik teşvik ettirilmesi gerektiği düşünülebilir.

	Frekans Değeri (f)	Yüzde (%)
Hayır	206	60,2
Kısmen	77	22,5
Evet	59	17,3

Tablo 19: Tar çalgısını tercih etmemenizde “diğer halk çalgılarına göre daha pahalı olması (Türkiye’de fiyatının yüksek olması) etki etmiş midir?” sorusuna yönelik bulgular

Araştırmaya katılan örneklemelerde verilen cevaplar Tablo 19 da incelenecek olursa; “diğer halk çalgılarına göre daha pahalı olması (Türkiye’de fiyatının yüksek olması) ne derece etki etmiştir” sorusuna yönelik bulgular da, 60,2 “hayır”, %22,5 “kısmen” ve %17,3 “evet” tercih edilmiştir. Çoğunluğun % 60,2 ile “hayır” cevabını vererek, tarın diğer halk çalgı aletlerinden daha pahalı olmasının, tarın tercih edilmeme nedeni olarak görülmemiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde ise, “tar Türkiye’de ve Azerbaycan’da da pahalı bir çalgı” gibi yorumlar yapılmıştır. Türkiye’de profesyonel bir tar çalgısının diğer Türk Halk Müziği çalgılarına nazaran daha pahalı olduğu gözlemlenmiştir. Fakat çalgıyı icra etmemek ya da tercih edilmemesi için bir neden olmadığını %60,2 gibi bir oranla “hayır” tercihi ile görmekteyiz.

3.3. Tar algısının Bireysel algı Olarak Tercih Edilmesine Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Tar algısını tercih eden örneklemelerden alınan bulgular ve yorumlar incelendiğinde, “tar çalgısını tercih etmenizdeki nedenleri yazınız” anketinde yapılan bulgular birkaç örnek şu şekildedir;

Birinci yorum: “Tar seçme nedenim; Öncelikle Türk Halk Müziği Anasanat Dalı olduğu için seçeceğimiz enstrümanlar bellidir; ney, bağlama, kabak kemane ve tar. Bu seçenekler arasında enstrümanların seslerini dinlediğimde en çok beğendiğim almayı istediğim enstrümanın tar olduğunu düşündüm. Birçok kişi sesini beğense de maddi olarak alması ve bulması zor olduğu için tar seçememekte. Ben tar alan bir tanıdığım sayesinde seçmekte daha çok yüreklendim ve tarı tercih ettim. Enstrümanımdan çok memnunum, iyi ki seçmişim diyorum.” ifadesiyle ulaşılan sonuç, öğrencinin çalgıyı tercih etme nedeni ve çalgının diğer öğrenciler tarafından da tercih edilememe nedenlerini açıklamaktadır. algının pahalı olduğunu ve zor olduğu için tercih edilmediği görüşünü savunmaktadır. Diğer Türk halk müziği çalgılarıyla kıyasla pahalı olması da bu fikri desteklemektedir.

İkinci yorum: “Benim Tar algısı ile ilk tanışmam lise yıllarına denk gelmektedir. Çok küçük yaşlardan beri müziğin için de olmamın yanı sıra ilk hocam da bu konuda beni yönlendirmiştir. Bununla birlikte Türkiye’de bir ekol başlatmış olan Serhat Turunç’un emekleri de göz önünde bulundurulduğunda belirli bir seviyeye ulaşmak çokta zor olmadı. Fakat Türkiye’de tar çok kısıtlı bir istihdam sahasına sahip! Bu nedenle tar almayı devam ettirmek çok daha zorlu bir süreç benim kanımca. Bu ekolün takipçisi olan bizler ise bu anlayışı devam ettirebilmek için çok çaba sarf ettik. Fakat mezun olduktan sonra TRT, Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi tar çalgısına istihdam sağlaması gereken kurumlarda liyakat sisteminin ortadan kaldırılması sonucu bizlerin durumu daha çok zora girmiş oldu. Seksenli yıllarda söz konusu kurumlar konservatuar mezunu gençlerin istihdam sorununa çözüm bulmaktayken, şimdilerde bürokrasinin içerisinde kaybolmuş haldeler. Bütün bu zorluklar göz önünde bulundurulduğunda biz gençlerin istihdam sorununu bertaraf etmek için çeşitli yan yollara başvurulması konusu gündeme gelmektedir. Özel okullarda ve eğitim kurumlarında piyano ve diğer alanlarda eğitim verirken tar çalgısını da aynı başarı ile icra etmeye çalışıyoruz. Yeni gençlerin

yetişmemesindeki en büyük etken gelecek kaygısının yarattığı korkudan ileri gelmektedir. Sanat adına gittikçe çıkmaza sürüklenen bu günlerde zaten çok az talep gören tar çalgısına yeni öğrenci bulmak gittikçe zor bir hal almaya başladı. Tabi Yirmi birinci yüzyılda imkân ve çareler üretme konusunda daha açık fikirli olmak gerekmektedir. Ülkenin devlet kurumları cevap vermiyor diye çalgılarımızı duvara asacak halimiz yok. Bu nedenle özel teşvikler bularak kendi dinleyici kitlemizi oluşturmamız da mümkün. Sosyal medya araçlarının insan hayatına son hızla giriş yapmış olduğu bu dönemde bizler çok düşük maliyetli bazı girişimlerde bulunarak kendi çıkış yolumuzu yaratabiliriz. Hayat devlet kurumlarından ve memuriyetten ibaret değil. Memuriyet fikri akıldan çıkartıldığında geriye koskoca bir müzik kalıyor. Tabi bu malzemenin değerlendirilmesi ise, hayal kurmayı ve üretimi bir yaşam tarzı haline getirmiş gençlere düşüyor.” Konuyla ilgili geniş ifadelere yer verilen bu yorumda, tar çalgısını genç yaşlarda tercih eden ve lisans dönemi ile birlikte profesyonel bir düzeyde icra eden bir katılımcının ifadelerinden hareketle, çalgıyla ilgili özellikle istihdam problemlerinin yaşandığını ifadelerinde yer vermektedir. Fakat bu kadar yaşanan problemin karşısında, çalgısını icra etmekte ve bireysel imkânlarla gerek istihdam gerekse de maddi sorunların aşılabileceği fikrini savunmaktadır.

BÖLÜM IV

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇLAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucu ulaşılan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

4.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Tar çalgısının daha önce tanınıyor olması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın birinci alt problemini oluşturmaktadır. Araştırma da birinci alt problemin sonucuna yönelik, lisans düzeyi mesleki müzik eğitimi veren kurumlar da, tar çalgısının tercih edilmemesine yönelik problem nedenleri araştırılmış ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun %56,1 gibi bir oranla tar çalgısını daha önce tanımadığı yapılan anket sonuçlarında görülmektedir. Elde edilen anket sonuçlardan ve yarı yapılandırılmış görüşlerden hareketle, çalgının tanınmaması, çalgının tercihini olumsuz yönde etkilediği ve büyük oranla bu nedenle tercih edilmediği sonucuna ulaşılabilir.

4.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

İş bulabilme olanağının kısıtlı olması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın ikinci alt problemini oluşturmaktadır. Araştırma da ikinci alt problemin sonucuna yönelik, lisans düzeyi mesleki müzik eğitimi veren kurumlar da, iş olanağının kısıtlı olması, tar çalgısının tercih edilmemesine ne derece etki ettiğine yönelik problem nedenleri araştırılmıştır. Anket sonucunda %19,6 ile “kısmen” ve % 31,9 oranı ile de “evet” yanıtı, bizi çalgının Türkiye’de iş olanağının kısıtlı olduğu fikrine götürmektedir. Anketlerin uygulandığı üniversitelerdeki tar eğitimcilerinin sayısının düşük olması, TRT tar sanatçıları, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı korolarındaki tar sanatçı sayıları incelendiğinde, çalgının bu tür kurumlarda istihdamının daha azınlıkta olduğu

görülmektedir. Tar algısını icra edenlerin, iş sorunu yaşaması önemli bir problem olarak görülmekte ve tar icracılarının iş sahasının sınırlı olması, çalgının tercih edilmesini olumsuz yönde etkilediğı sonucuna ulaşabiliriz.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Yaşamış olduğunuz yörenin çalgısı olmaması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın üçüncü alt problemidir. Araştırma da üçüncü alt problemin sonucuna bakıldığın da; yaşanan yörenin çalgısı olması, çalgının tercih edilmesinde önem arz etmektedir. Yapılan anket sonuçlarından elde edilen bulgularda, %18,1 ile “kısmen” ve %36,3 oranında ise “evet” tercihleri, yaşanan yörenin çalgısı olmadığı için tarı tercih etmedikleri belirtilmiştir. Türk halk algılarının da, yaşanan yöre çalgısı olması, o çalgıya olan eğilimin ve tercihin, daha fazla etken olduğı bilinmektedir. Fakat bunun bir kural ve zorunluluk olmadığını söyleyebiliriz. Tar algısının tercih edilmemesinde, yaşanan yörenin çalgısı olmaması da önemli bir etken olduğı sonucuna ulaşılabilir.

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Tar algısının Türkiye’ye ve Türk kültürüne ait olmadığı düşüncesi ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın dördüncü alt problemini oluşturmaktadır. Tar algısının, diğerk halk çalgılarına nazaran ülkemizdeki geçmişi daha yakın tarihlere dayanmaktadır. Bunun sonucu olarak da çalgının Türkiye’ye ya da Türk kültürüne ait olmadığını düşünenler olabilmekte ve bu düşüncenin çalgının tercih edilmemesine ne derece etki ettiğı araştırılmıştır. Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında ise, %78,9 gibi bir oranla çalgının Türkiye’ye ve Türk kültürüne ait olduğı savunulmaktadır. Türk halk çalgılarından, mızraplı ve deri kapaklı çalgı sınıfında yer alan tarın, Türkiye’de artık benimsendiğı ve kabul gördüğü sonucuna ulaşılabilir. Tarın tercih edilmemesinde ise, bu problemin olumsuz yönde bir etkisinin olmadığını görmekteyiz.

4.1.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Tar çalgısının Türkiye’deki kullanım sahasının sınırlı olması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın beşinci alt problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın beşinci alt problemin sonucu şu şekilde ifade edilebilir; yapılan araştırma da elde edilen bulgular da”, %31,0 oranında “kısmen” ve %27,8 oranı ile de “evet” tercih edilmiştir. Elde edilen bulguların sonucundan hareketle, çalgının Türkiye’deki kullanım sahasının sınırlı olduğu görüşü ağır basmaktadır. Tarın kullanım sahasının sınırlı olması, tercih edilmesini olumsuz yönde etkileyeceği sonucuna ulaşabiliriz.

4.1.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Çalgının Türkiye’de hangi müzik türlerine eşlik edebileceği konusunda bilginin olmaması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın altıncı alt problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın altıncı problemine yönelik bulgularda şu sonuçlara ulaşılmıştır; yapılan anket sonuçların da %30,7 “kısmen” ve %22,2 ile “evet” tercihi ile tar çalgısının Türkiye’de hangi müzik türlerine eşlik edebileceği konusunda yeterli bilgi sahibinin bulunmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu konuda yeterli bilgi sahibi olunmaması ise çalgının tercih edilmesini olumsuz yönde etkilediği sonucunu ulaşılmaktadır.

4.1.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Türkiye’de tar eğitimi verecek yeterli sayıda eğitici olmaması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın yedinci alt problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın yedinci alt problemine yönelik şu sonuçlara ulaşabiliriz; çoğunluğun %51,2 ile “hayır” tercihinin olmasına rağmen, tar eğitimi verecek yeterli sayıda eğiticinin olmadığını savunan %22,8 ile “evet” ve %26,0 ile “kısmen” tercihi yapan öğrencilerin olduğu da görülmektedir. Araştırmanın yapıldığı üniversitelerdeki eğitimci sayılarına bakıldığında çoğunluk olarak tek bir eğitmenin olduğu görülmektedir. Araştırmanın sadece tar eğitiminin verildiği üniversitelerde yapıldığı göz önüne alındığında ise, hâlihazırda birçok mesleki müzik eğitiminin verildiği üniversiteler de tar eğitiminin verilmediği sonucu elde

edilmiştir. Tar eğitiminin verildiği üniversiteler de ise %51,1 gibi bir oranla, çalgıyı tercih etmemelerinde eğitimci sayısının etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Türkiye’deki tar eğitiminin yaygınlığı ve niteliği ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın sekizinci alt problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın sekizinci alt probleminde elde edilen bulgulardan şu sonuçlar elde edilmiştir; araştırma da %19,6 “kısmen” ve %41,8 ile “evet” tercihi, Türkiye’de ki tar eğitiminin yaygın olmadığı ve verilen eğitimin nitelik bakımından düşük olduğu sonucuna bizi götürmektedir. Araştırma tar eğitiminin verildiği üniversitelerde yapılmıştır ve bu sayının az olması, Türkiye’de ki tar eğitiminin yaygınlık bakımından yeterli olmadığını sonucunu göstermektedir. Gelişen teknoloji ile birlikte internet ortamından çalgıyı profesyonelce icra edenlere ulaşılabilir. Ülkemizde bazı lisans düzeyi mesleki müzik eğitimi verilen üniversiteler de bağlama icracılarının tar eğitimi verdiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu da öğrencilerin ülkemizde tar eğitiminin nitelik bakımında yetersiz olduğunu düşünmesine neden olabilmektedir.

4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Tar icrasında Türkiye’deki makamsal müziğe adaptasyon konusunda problem yaşanması (akort sistemi, anahtar ve perdelerdeki farklılıklar) ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın dokuzuncu alt problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın dokuzuncu alt problemine yönelik sonuçlar şu şekildedir; çoğunluk %55,0 ile “hayır” tercihini yaparak, Türkiye’de ki makamsal müziğe adaptasyon konusunda problem yaşanması, tarın tercih edilmemesinde neden olarak görmemişlerdir. Fakat %30,4 “kısmen” ve %14,6 ile de “evet” tercihi, ülkemizdeki makamsal müziğe adaptasyon konusunda problem yaşadığını savunmuştur. Bu da tar çalgısının ülkemizde ki diğer Türk müziği çalgılarından farklı olarak “do” anahtarının kullanılması ve farklı akortlanması, makamsal müziğe eşlik konusunda problem yaşanabileceği tezini güçlendirmektedir.

4.1.10. Onuncu Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği yeterli sayıda platform olmaması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın onuncu alt problemini oluşturmaktadır. Onuncu alt probleme yönelik sonuçlar şu şekildedir; araştırmada elde edilen bulgular da %52,0 “hayır”, %28,4 “kısmen” ve %19,6 ile “evet” tercihinin sonucunda, katılımcıların çalgıyı tercih etmemelerinde, onuncu alt problemin neden olmadığı savunmuşlardır. Kökeni Azerbaycan olan tarın, ülkemizde Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği bir ortam bulunmadığı iler süren %28,4 “kısmen” ve %19,6 ile “evet” tercihi ile görmekteyiz. Fakat araştırmaya katılan öğrencilerden, bu problemin genel olarak çalgının tercihi için olumsuz yönde bir neden olarak görülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.11. On Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Tar icrasında, çalgının fiziksel özellikleri nedeniyle güçlükler yaşanması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın on birinci alt problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın on birinci alt problemine yönelik sonuçlar şu şekildedir; araştırmada elde edilen bulgular da %56,4 “hayır”, %24,6 “kısmen” ve %19,0 ile “evet” sonucuna ulaşılmıştır. Bu alt problemin sonucun da %56,4 gibi bir oranla hayır tercihi yapılarak, çalgının tercih edilmemesinde, tarın icrasında fiziksel özelliklerinin neden olmadığı sonucu elde edilmiştir.

4.1.12. On İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Çalgıyı Türkiye şartlarında temin etmenizın güç olması (Türkiye’de satışının çok az olması) ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın on ikinci alt problemini oluşturmaktadır. On ikinci alt probleme yönelik sonuçlar şu şekildedir; Araştırma da %55,0 “hayır”, %27,2 “kısmen” ve % 17,8 “evet” tercihinin sonucunda, %55,0 gibi bir oranla, tarın tercih edilmemesinde, Türkiye şartlarında temin etmenin güç olması, olumsuz bir yönde etki etmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Fakat %27,2 “kısmen” ve % 17,8 “evet” yanıtı ise, çalgının Türkiye şartlarında temin etmenin çokta kolay olmadığını göstermektedir. Bu da çalgının Türkiye’de çok sık üretimi olmadığı için, çalgıyı temin etmekte haliyle

güçleşecektir. Bunun da çalgının tercih edilmesini olumsuz yönde etkileyeceği soncuna bizi sevk etmektedir.

4.1.13. On Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Çalgının Türkiye’de bakım ve onarım imkânları kısıtlı olması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın on üçüncü alt problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın on üçüncü alt problemine yönelik sonuçlar şu şekildedir; ankette elde edilen bulgularda %49,7 “hayır”, %15,8 “kısmen” ve %34,5 “evet” tercihinin yapıldığı görülmektedir. Katılımcıların %49,7 gibi bir oranla “hayır” tercihi ile bu alt problemin, çağının tercih edilmemesinde bir neden olarak görmemektedir. Fakat %, %15,8 “kısmen” ve %34,5 “evet” tercihini dikkate aldığımızda, çalgının ülkemizde bakım ve onarım imkânlarının kısıtlı olduğu görüşünü savunmaktadır. Türkiye’de çalgının üretiminin kısıtlı olduğunu da göz önünde bulundurulduğunda, bakım ve onarım imkânlarının kısıtlı olduğu fikrini güçlendirmektedir.

4.1.14. On Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Tar çalgısının diğer halk çalgılarına göre daha pahalı olması (Türkiye’de fiyatının yüksek olması) ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın on dördüncü alt problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın on dördüncü problemine yönelik sonuçlar şu şekildedir; elde edilen bulgular da 60,2 “hayır”, %22,5 “kısmen” ve %17,3 “evet” tercihi ile çalgının pahalı olmasının, tarın tercih edilmemesinde bir neden olarak görülmediği % 60,2 ile “hayır” tercihi ile görmekteyiz. Çalgının pahalı olduğu ve bu yüzden tercih edilmediğini düşünenler ise %22,5 “kısmen” ve %17,3 “evet” tercihinin yaptığını görmekteyiz. Çalgının ülkemizde imalatının çok sık olmaması, özellikle de profesyonel bir tar çalgısını ülkemizde temin edebilmek diğer halk çalgılarına kıyasla daha güç olduğu bilinmektedir. Genellikle Azerbaycan ve İran’ın Tebriz şehrinden daha otantik ve profesyonel bir çalgının temin edildiği bilinmektedir. Sonuç olarak çalgının diğer halk çalgılarına nazaran pahalı olduğu fikrine ulaşılmış olup çalgının tercihinin olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

4.2. ÖNERİLER

4.2.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Öneriler

Tar algısının daha önce tanınıyor olması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın birinci alt problemini oluşturmakta ve bu alt probleme yönelik öneriler şu şekildedir; Tar algısının tercih edilebilmesi ve Türkiye’ de yaygınlık kazanabilmesi için, öğrencilerin çalgıyı tanınmasının büyük önem arz ettiğini düşünölmektedir. Üniversite öncesinde, lise ve ortaokul öğrencilerine, okulların müzik derslerinde enstrüman tanıtımı ya da bilgisi verilerek, müzik eğilimi ve yeteneğı olan öğrencilerin bu konuda bilinçlendirilmesi isabetli olacağı düşünölebilir. Özellikle de Güzel Sanatlar Liselerinde, ölkemizde icra edilmekte olan mızraplı halk çalgı aletlerimizden olan tarın, tanıtılması ve okullarda enstrümanın bulundurulması, özellikle de bu okullarda tar eğitiminin verilmesi, tar çalgısının tercih edilebilmesinde, daha çok yaygınlık kazanmasın da ve gelişimine büyük ölçüde fayda sağlayacağı önerilebilir.

4.2.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Öneriler

İş bulabilme olanağının kısıtlı olması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın ikinci alt problemini oluşturmaktadır. Araştırma da ikinci alt probleme yönelik öneriler şöyledir; çalgının yaygınlık kazanması, gelişmesi ve tercih edilebilmesi için, iş olanaklarının olması ve istihdamının olması önem arz etmektedir. Lisans düzeyi mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda, Güzel Sanatlar Liselerin de tar eğitimcilerinin bulunması ve sayısının artırılması, radyolar ve bakanlıklara bağı korolarda kadrolu sanatçı sayısının artırılması, çalgının yaygınlık kazanması ve tercih edilmesi için istihdamın artırılması önerilmektedir.

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Öneriler

Yaşamış olduğunuz yörenin çalgısı olmaması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın üçüncü alt problemini oluşturmakta ve bu alt probleme yönelik öneriler şu şekildedir; Türk halk çalgılarına olan eğilimin yörelere göre de farklılık gösterdiği önem

arz etmektedir. Tar algısının da ülkemizde yöresel çalgı olarak Kars, Ardahan ve Iğdır yörelerinde yaygın olarak kullanıldığı ve o yörelerde icra edildiği biliniyor. Bu yörelerdeki üniversitelerde yapılan araştırmalar da, yine çalgının tercihinin azınlığı göze çarpmakta. Bu yörelerde tar çalgısına yönelik farkındalığın ve eğilimin arttırılmasına yönelik gerekli önemin verilmesi önerilmektedir.

4.2.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik neriler

Tar algısının Türkiye'ye ve Türk kültürüne ait olmadığı düşüncesi ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın dördüncü alt problemidir ve dördüncü alt probleme yönelik öneriler şu şekildedir; Azerbaycan'ın milli halk çalgı aletlerinden olan tarın, Türkiye'de de icra edildiğini bilinmektedir.. Ülkemizde icra edilmekte olan Azerbaycan tarının, tarihinin araştırılması, Türkiye'deki geçmişinin incelenmesi, çalgının son şeklinin kim tarafından ve nasıl elde edildiğinin araştırılması önerilmektedir.

4.2.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik neriler

Tar algısının Türkiye'deki kullanım sahasının sınırlı olması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın beşinci alt problemini oluştırmakta ve bu alt probleme yönelik öneriler şu şekildedir; çalgının ülkemizde kullanım sahasının sınırlı olması, tarın tercihinin olumsuz etkilediğı sonucuna ulaşılmıştır. Tarın Azerbaycan müziğinde ve diğer müzik türlerinde, çalgının kullanım sahasının çok yönlü olduğı görülmektedir. Fakat lkemizde sadece halk mziğı türünde yer verilmekte ve Azerbaycan ezgileri dışında çok tercih edilmemekte. Azerbaycan'da çalgının kullanım sahası ve sınırları st düzeyde kullanılmakta iken ülkemizde genel olarak bu düzeye ulaşılamadığı görülmektedir. Türkiye'de de çalgıdan daha iyi istifade edebilme ve daha çok tercih edilen bir çalgı olabilmesi için, Azerbaycan bu konuda iyi bir örnek ve model olarak kullanılması önerilmektedir.

4.2.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Öneriler

Çalgının Türkiye’de hangi müzik türlerine eşlik edebileceği konusunda bilginin olmaması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın altıncı problemini oluşturmakta ve probleme yönelik öneriler şu şekildedir; çalgının ülkemizde makamsal müziğe yönelik problemleri dışında, birçok müzik türüne eşlik edebileceği konusunda bilgilendirilmelidir. Tar çalgısına birçok müzik platformunda yer verilmesi, çalgının yaygınlık kazanması ve tercih edilmesi için faydalı olacağı önerilmektedir.

4.2.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Öneriler

Türkiye’de tar eğitimi verecek yeterli sayıda eğitici olmaması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın yedinci alt problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın yedinci alt problemine yönelik öneriler şu şekildedir; çalgının Türkiye’de yaygınlık kazanılması ve benimsenmesi için, Türk müziği eğitimi verilen üniversiteler de tar eğitiminin verilmesi, eğitimci sayısının artırılması ve üniversitelerde tar öğretmenlerinin istihdam edilmesi, çalgının daha çok tercih edilebilir hale gelmesi için önerilmektedir.

4.2.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Öneriler

Türkiye’deki tar eğitiminin yaygınlığı ve niteliği ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın sekizinci alt problemini oluşturmakta ve sekizinci alt probleme yönelik öneriler şu şekildedir; diğer lisans düzeyi Türk müziği eğitimin verildiği üniversiteler de tar eğitimin verilmesi ve meslek çalgısı tar olan eğitimcilerin tar eğitimi vermesi önerilmektedir.

4.2.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Öneriler

Tar icrasında Türkiye’deki makamsal müziğe adaptasyon konusunda problem yaşanması (akort sistemi, anahtar ve perdelerdeki farklılıklar) ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın dokuzuncu alt problemini oluşturmaktadır ve bu alt probleme yönelik öneriler şu

şekildedir; yaşanabilecek bu probleme yönelik tar çalgısını icra eden öğrencilerin, Türk müziği ses sistemi, perde yapısı ve akort sistemi konusunda yeterli donanımına sahip olması önerilmektedir. Türk müziğine eşlik konusunda ise, tar da eksik olan perdelerin ilave edilmesi ve transpoze yöntemi ile yaşanabilecek bu tür problemlerin aşılabileceği önerilmektedir.

4.2.10. Onuncu Alt Probleme Yönelik Öneriler

Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği yeterli sayıda platform olmaması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın onuncu problemini oluşturmakta ve bu probleme yönelik öneriler şu şekildedir; tar çalgısının ülkemizde daha popüler olması ya da yaygınlık kazanması için, otantik icrasının sunulabileceği konser ve projelerin gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Özellikle de Azerbaycan müziğini icra edebilecekleri bir platform sağlanması çalgının daha çok yaygınlık kazanmasına fayda sağlayacaktır.

4.2.11. On Birinci Alt Probleme Yönelik Öneriler

Tar icrasında, çalgının fiziksel özellikleri nedeniyle güçlükler yaşanması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın on birinci alt problemini oluşturmakta ve on birinci alt probleme yönelik öneriler şu şekildedir; %24,6 “kısmen” ve %19,0 ile “evet” tercihinde çalgının fiziksel özellikleriyle güçlükler yaşandığı ve bu nedenle de çalgının tercih edilmediği savunulmuştur. Diğer halk çalgılarına nazaran tutuş, pozisyon ve fiziksel olarak biraz daha zor olabileceği düşünülebilir. Fakat gerekli etüt ve metodik uygulamalar tecrübe edinildiğinde bu güçlüğün zamanla ortadan kalkacağı düşünülmektedir.

4.2.12. On İkinci Alt Probleme Yönelik Öneriler

Çalgıyı Türkiye şartlarında temin etmeniz için güç olması (Türkiye’de satışının çok az olması) ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın on ikinci alt problemini oluşturmaktadır. Bu alt probleme yönelik öneriler ise şu şekildedir; çalgının Türkiye’de imalatının yapılması,

Çalgı yapım b6l6mlerinde tar yapımının 6ğretilmesi ve buralardan tar enstr6man yapımıcılarının arttırılması 6nerilmektedir.

4.2.13. On 6c6nc6 Alt Probleme Y6nelik 6neriler

algının T6rkiye’de bakım ve onarım imkânları kısıtlı olması ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın o 6c6nc6 alt problemini oluşturmakta ve bu alt probleme y6nelik 6neriler şu şekildedir; çalgının bakımı için tel, deri değişi, perdeler ve diğer onarımları için, çalgı yapım at6lyelerinde tarın imalatı ve tamiratının yapılıyor olması 6nerilmektedir. Buda çalgıyı icra edenlerin bu t6r problemler için çalgının tercihini olumsuz y6nde etkilemeyeceği d6ř6n6lmektedir.

4.2.14. On D6rd6nc6 Alt Probleme Y6nelik 6neriler

Tar algısının diğer halk çalgılarına g6re daha pahalı olması (T6rkiye’de fiyatının y6ksek olması) ne derece etki etmektedir? sorusu araştırmanın on d6rd6nc6 alt problemini oluşturmakta ve bu alt probleme y6nelik 6neriler şu şekildedir; çalgıyı 6lkemizde diğer halk çalgı aletlerine nazaran temin etmenin g6 olduğunu bilinmektedir. algının daha çok Azerbaycan ve kısmen İran gibi 6lkelerden temin edildiğini g6z 6n6nde bulundurursak bu da 6lkemizde pahalı olmasına neden olmaktadır. 6ėrencilerin de maddi problemler nedeni ile tercih edemediği yarı yapılandırılmış g6r6şmelerde elde etmekteyiz. Yine çalgının 6lkemizdeki çalgı yapım b6l6mlerin de, diğer çalgı yapım at6lyelerinde imalatını yapılıyor olması bu problemi ortadan kaldıracadı d6ř6n6lmektedir.

EKLER

Değerli Arkadaşlar, Bu anket, lisans düzeyi müzik bölümlerinde “tar” çalgısının bireysel çalgı olarak <u>tercih edilmeme</u> nedenlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Lütfen, aşağıda sıralanan nedenleri sırasıyla, “hayır”, “kısmen” ya da “evet” seçeneklerinden birini kullanarak işaretleyiniz. Ankete vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. İlgi gösterdiğiniz ve zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Yusuf ALTUN Yüksek lisans öğrencisi					
Kişisel Bilgiler					
Cinsiyetiniz:	Yaşınız:	Sınıfınız:	Çalgınız:		
Fakülte/Bölüm:					
Aşağıdaki seçenek/seçeneklerden hangisi/hangileri “tar” çalgısını tercih etmeme nedeniniz ise ifadenin başındaki kutucuğu işaretleyiniz. (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)			Hayır	Kısmen	Evet
Çalgıyı daha önce tanıma ve icra etme fırsatım olmadığı için					
Popüler bir çalgı olmadığından iş olanağı kısıtlı olduğu için					
Yaşadığım yörenin çalgısı olmadığı için					
Çalgının Türkiye’ye ve Türk kültürüne ait olmadığını düşündüğüm için					
Çalgının Türkiye’deki kullanım sahası sınırlı olduğu için					
Çalgının Türkiye’de hangi müzik türlerine eşlik edebileceği konusunda bilgim olmadığı için					
Tar eğitimi verecek yeterli sayıda eğitici olmadığı için					
Türkiye’deki tar eğitiminin yaygınlık ve nitelik bakımından yeterli olmadığını düşündüğüm için					
Türkiye’deki makamsal müziğe adaptasyon konusunda problem yaşandığı için (akort sistemi, anahtar ve perdelerdeki farklılıklar)					
Tar çalgısının otantik icrasının; yani Azerbaycan müziğinin icra edilebileceği yeterli sayıda platform olmadığı için					

Tar icrasında, çalgının fiziksel özellikleri nedeniyle glkler yaşıadığım için			
algıyı Türkiye ŗartlarında temin etmem güç olduğu için (Türkiye’de satışıının çok az olması)			
algının bakım ve onarım imkânları kısıtlı olduğu için			
Diğer halk çalgılarına göre daha pahalı olduğu için (Türkiye’de fiyatının yüksek olması)			
Bunların dışında başka bir nedenden ya da nedenlerden dolayı “tar” çalgısını tercih etmediyseniz lütfen yazınız.....			

Değerli Arkadaşlar,

Bu anket, lisans düzeyi müzik bölümlerinde “tar” çalgısının bireysel çalgı olarak tercih edilme nedenlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Lütfen, aşağıya “tar” çalgısını tercih etme nedeninizi yazınız. Anketeye vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. İlgi gösterdiğiniz ve zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

Yusuf ALTUN
Yüksek lisans öğrencisi

Kişisel Bilgiler

Cinsiyetiniz:

Yaşınız:

Sınıfınız:

Fakülte/Bölüm:

[illegible]

KAYNAKÇA

- Abdulgasimov, Vagif, (1996), Azerbaycan Tarı, çev. Salih Turhan, Ankara.
- Büyükyıldız, H.Zeki, (2015), Türk Halk Müziği Ulusal Türk Müziği, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul.
- Emnalar, Atınç, (1998), Türk Halk Müziği Ve Nazariyatı, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Gazimihal, R. Mahmut, (2001), Ülkelerde Kopuz Ve Tezeneli Sazlarımız, (2. Baskı), Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Károlyi, Ottó, (2007), Müziğe Giriş, çev. Mehmet Nemutlu, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Kaygısız, Mehmet, (2017), Müzik Tarihi Başlangıçtan Günümüze Müziğin Evrimi, (2.Basım), Kategori Yayıncılık, İstanbul.
- Kerimov, Mecnun, (2003), Azerbaycan Musiki Aletleri, Yeni Nesil Yayınevi, Bakü.
- Michels, Ulrich ve Vogel, Gunther, (2015), Müzik Atlası, çev. Semih Uçar, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Ögel, Bahattin, (1987), Türk Kültür Tarihine Giriş 9, (Türk Halk Musikisi Aletleri), Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Özalp, Dr. M.Nazmi, (2000), Türk Mûsikîsi Tarihi, (Cilt 2), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Özbek, Mehmet, (2014), Türk Halk Müziği El Kitabı 1 Terimler Sözlüğü, (2.Baskı), Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- Özgür, Ülkü ve Aydoğan, Salih, (2004), Müziksel İşitme Okuma Eğitimi Ve Kuram, Birinci Kitap Yayınları, Ankara.
- Özkan, İ.Hakkı, (2016), Türk Musiki Nazariyatı Ve Usulleri Kudüm Velveleleri, Ötüken Neşriyat. (1.Basım 1984 'Te Bu 15. Basım), İstanbul.
- Öztuna, Yılmaz, (1974), Türk Musikisi Ansiklopedisi, (Cilt 2), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Say, Ahmet, (1997), Müzik Tarihi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, (3. Basım), Ankara.
- Uçan, Ali, (1996), Müzik/İnsan Ve Sanat Eğitimi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

Uslu, Recep, (2015), Selçuklu Topraklarında Müzik, İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, Konya.

Uz, Kazım, (1964), Musiki Istılahatı, Küğ Yayını, Ankara.

Yalman, Aytaç, (2017), Beş Bin Yıllık Kültürümüzün Sesi Müzik, İstanbul.

Makaleler

Abdullayeva, Saadet., “ Dünya Mahiyetli Çalgı Aleti: Tar” *İrs Miras Dergisi*, 2014, (11), ss.52-57.

Abdullayeva, Saadet., “ Azerbaycan Müzik Aletleri Dünyayı Büyülemektedir.” *İrs Miras Dergisi*, 2012, (2), ss.30-35.

Gürdal, İrfan., “Kopuz Ve Türk Dünyası Halk Çalgıları”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 2014, (57), ss.165-175.

Özbek, Mehmet., “ Türk Halk Müziği Ve Türküler”. *Yeni Türkiye Dergisi*, 2014, (57), ss.984-993.

Şen, Yavuz., “Azerbaycan’ın Müzik Yapısı Ve Ses Sistemi Üzerine Bir Araştırma” *Milli Folklor Dergisi*, 1999, (41), ss.70-73.

Turunç, A.Serhat., “Bir Halk Çalgısından Daha Fazlası: Tar” *1.Uluslararası Müzik Ve Dans Kongresi E - Bildiriler Kitabı*, Müzik Eğitimi Yayınları, 2015, (65), ss.9-11.

Uçan, Ali., “Genel Müzik Eğitiminde Geleneksel Müziklerimizin Yeri Ve Önemine Genel Bir Bakış” Genel Müzik Eğitiminde Geleneksel Müziklerimiz Sempozyumu, Van Yüzüncü Yıl Üniveristesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Abd., 2005.

Yener, Sabri., “Türk Müziğini Tarihî Gelişimi Ve Müziksel Kimlik”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 2014, (57), ss.11-20.

Yılmaz, Murat., “Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirasları Envanter Çalışması” *Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi İnceleme-Araştırma Dizisi*, 2015, (26) , ss.15.

Tezler

Algur, A., (2002) *Tar, Tarın Türk Müziği'nde Yeri Ve Eğitimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Karadeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Trabzon (TÜRKİYE).

Çelik, A., (1998), *Tarın Tarihsel Süreç İçindeki Değişimi Ve Gelişimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Bilimler Bölümü Anabilim Dalı, İzmir (TÜRKİYE).

İmik, Ü., (2011) *Çizgi Film Müziklerinin Yapısal Olarak İncelenmesi Ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Bilim Dalı Müzik Bilimleri ve Teknolojisi Bilim Dalı, Malatya (TÜRKİYE).

Turunç, A. S., (2011) *Türkiye'de Tar Eğitiminde Görülen Problemler Ve Çözüm Yolları* (Yayımlanmamış sanatta yeterlilik tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (TÜRKİYE).